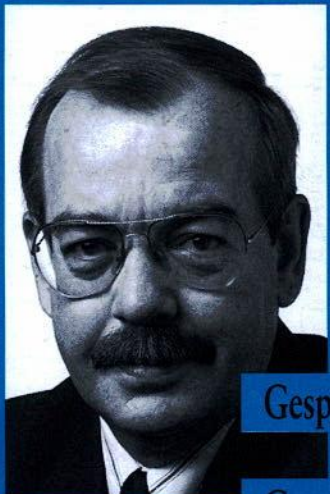
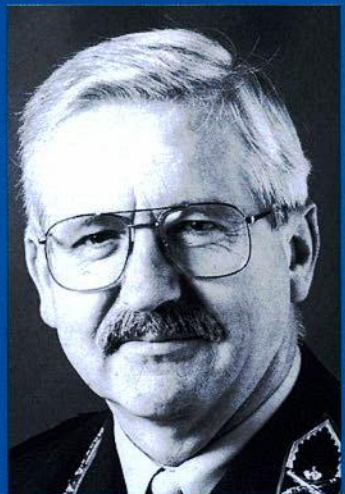
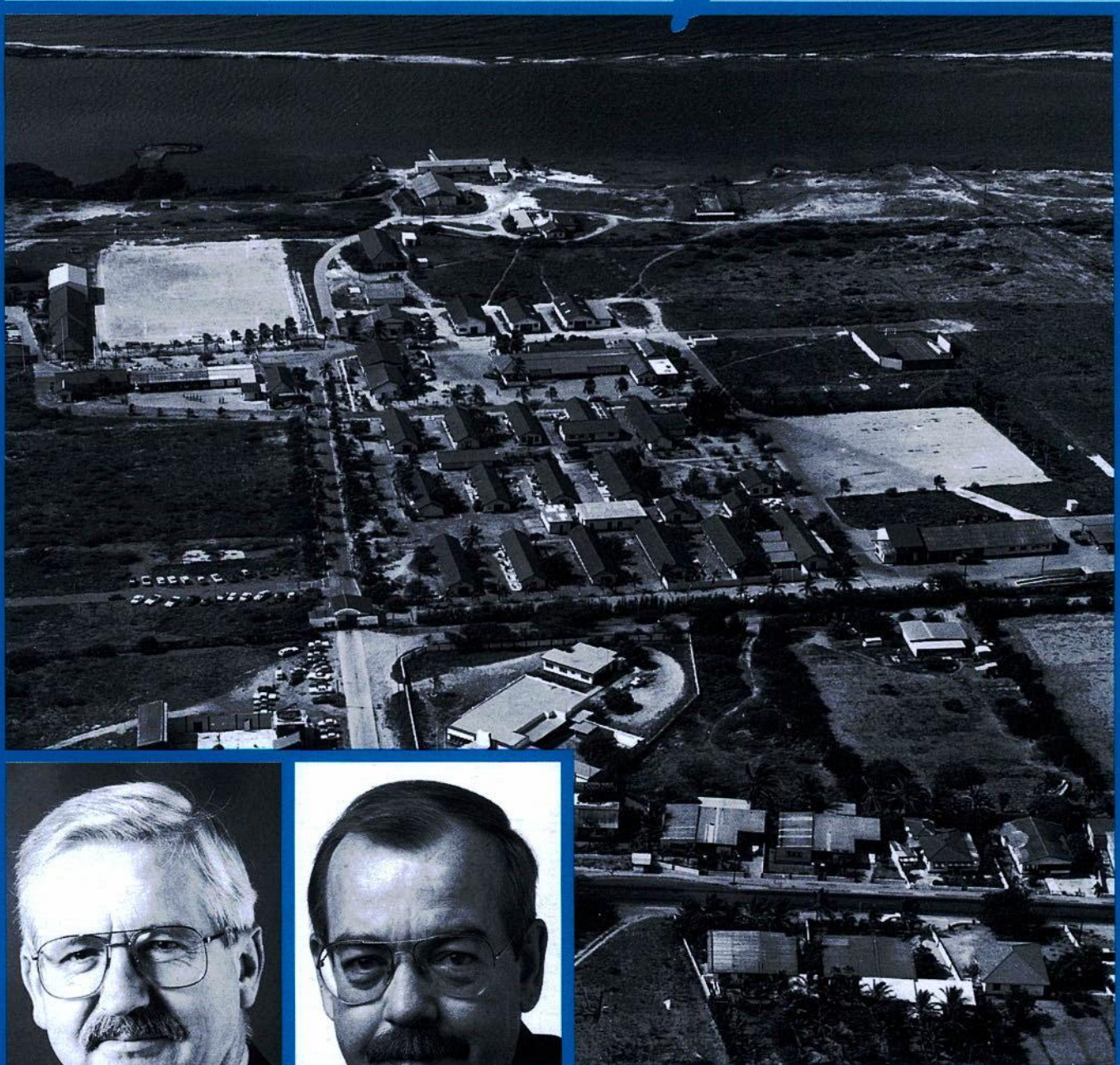

EGO

Gesprek tussen Ter Beek en Couzy vanaf pagina 11

Geestelijke armoede in de West? pagina 3

Gea.....wil verkering pagina 10

nr. 1/2, jan./febr. 1997, 36e jaargang
Abonnementsprijs f 15,- per jaar, te
storten op postbankrekening 480414
t.n.v. Hoofdraadsman HGV te Zeist.
Militairen ontvangen het blad op aan-
vraag zonder betaling.

Redactie:

Klazien van Brandwijk-Wiltjer,
Bart Hetebrij, Joan Merens,
Joost M. v. Langen,
Jan Sulman.

Vaste medewerkers:

Theo Carree, Arend van Dam,
Gerard van Erkelens, Martin
Groenewold, Pieter de Jager,
Tom Janssen, Stef Kessels,
Willy Lohmann, René Nauta,
Leonore van Opzeeland,
Cor Out, Theo Paymans,
Rien Robijns, Karel Roskam,
Hans Schonk, Frank Spoelstra,
Jan Stoof, Wessel Visser,
Leon Wecke, Hans van Wissen.

Eindredactie:

Joan Merens

Redactiesecretariaat:

Fred Wilkens

Prepress/Lithografie/Druk:

Brouwer Utrecht B.V.

Adres redactie en administratie:

Bureau Hoofdraadsman,
Coornherthuis, Oranje Nassaulaan 71,
3708 GC Zeist, tel. 030-6920906.
Bijdragen in EGO verschijnen op
persoonlijke titel en vertegenwoordigen
niet noodzakelijkerwijs de visie
van de redactie of de dienst HGV.

Overname van artikelen en tekeningen is
alleen toegestaan met bronvermelding.

Inhoud

Zaire?	2
Geestelijke armoede in de West?	3
Prikkels, vragen staat vrij	6
In Memoriam Harry Lips	6
In 't vizier	7
Popmuziek	8
Gea....wil verkering	10
Ter Beek en Couzy in gesprek	11
Middenposter René Nauta	14/15
WIKLA: Faces of death	19
Oplossing puzzel	19
Afscheid MRK	20
Sport	21
Film	22
In 't kort	23
Gedicht	24
Boeken	25/27
Raadslieden waar en wie	27
Poster Willy Lohmann	28

ZAIRE?

In tegenstelling tot de ons omringende landen is er in Nederland altijd weinig affiniteit geweest met de krijgsmacht. In grote mate geldt dat voor de landmacht. Oefeningen doen we bij voorkeur elders, om zo onze schaarse natuurgebieden te sparen. De dienstplicht was ook al niet populair en we moeten nog maar zien of er genoeg animo is om het huidige beroepsleger gevuld te houden. Kortom, het leger zal de meeste Nederlanders een zorg zijn, zolang ze er maar geen last van hebben.

De omslag komt met de economische ineenstorting van het voormalige oostblok. Er volgt een herbezinning op de taken van Defensie. Naast het verdedigen van het NAVO-verdragsgebied, komt er een nieuwe hoofdtak bij: vredesmissies. De politiek heeft beslist dat ons leger vier vredestaken tegelijk aan moet kunnen.

Zo gezegd zo gedaan. De landmacht heeft een transporteenheid en een pantserinfanteriebataljon in voormalig Joegoslavië. De marine is actief in de Adriatische zee en de luchtmacht zit in Villafranca met een detachement F-16's.

Of dat nog niet genoeg is, biedt de Tweede Kamer een nieuwe eenheid aan om op korte termijn ingezet te worden in Zaire, waar de zoveelste humanitaire ramp zich volstrekt.

Met Srebrenica in het achterhoofd wil men slechts onder strikte voorwaarden troepen sturen, met andere woorden: de opdracht moet helder en haalbaar zijn, met een duidelijke commandostructuur. Niet de VS maar Canada neemt het opperbevel. De VS zijn bijzonder terughoudend in hun toezeggingen om troepen te leveren. Niet zonder reden want een duidelijk doel van de missie ontbreekt nog. Er wordt bijvoorbeeld niet gesproken over het ontwapenen van de verschillende strijdende partijen.

Ondertussen wordt, terwijl het Riod-onderzoek naar het vorige débâcle net begonnen is, een deel van het 11e bataljon luchtmobiel voorbereid op hun uitzending. De inenting is begonnen en de lariam verstrekt. In de ogen van de politiek en publieke opinie is het doel goed, want humanitair. Het uit te zenden personeel echter gaat de werkelijke risico's tegemoet. Het lijkt dan ook zinvol ons nog eens goed te buigen over de vraag of het complexe conflict in Zaire op termijn wel op te lossen is en wat de Nederlandse bijdrage daaraan zou kunnen zijn.

Redactie

GEESTELIJKE ARMOEDE IN DE WEST?

Op verzoek van de redactie van EGO zal ik als (humanistisch) Geestelijke Verzorger proberen iets te vertellen over de problemen waar veel mensen mee geconfronteerd worden tijdens een uitzending naar Curaçao.

■ Achtergrond

Allereerst wil ik wat achtergrond informatie kwijt over de Geestelijke verzorging hier op Curaçao. Ik werk hier samen met twee 'confessionele' GV-ers, een dominee en een aalmoezenier en een medewerkster GV. Zij hebben de Protestantse respectievelijk Katholieke kerk als zendende instantie en ik heb daarvoor het Humanistisch Verbond.

Mijn opdracht bestaat in feite uit: het doen van een aanbod van humanistisch geestelijke verzorging voor al het defensie personeel werkzaam in dit gebied! Dit betekent dat ik een bijdrage probeer te leveren aan het geestelijk welzijn (zingeving) middels ondersteuning en begeleiding (coaching) van mensen, die om welke reden dan ook (privé-situatie of werkomstandigheden) een beroep op mij doen.

Het 'humanistische' aspect is gelegen in het recht op zelfbeschikking van ieder

mens, bewustwording van de eigen weg van ieder mens, en het in dit kader maken van keuzes in relatie tot de kwaliteit van leven (bijvoorbeeld het willen werken bij defensie en de consequenties daarvan voor de persoon zelf en het gezin tijdens een uitzending naar de west).

■ Problematiek in de West

De ervaringen die de mensen van defensie hebben in de west en met zichzelf en hun relatie (en eventuele kinderen) lopen sterk uiteen. Ik weet ook niet welke karakter-eigenschappen en/of persoonlijkheidsstructuur je moet hebben om hier een prima tijd te hebben, maar ik durf te stellen, dat $\pm 70\%$ van de 'west-gangers' het hier niet naar zijn/haar zin heeft. Dit percentage slaat vooral op partners van 'drie jaar gangers', bij de 'negen maanden gangers' (of 1 jaar) ligt dit percentage beduidend lager.

Nu zit er nogal een verschil tussen 'het niet naar de zin hebben' en 'zwaar depressief zijn', gelukkig maar.

Bij de 'drie jaar gangers' zie je na ongeveer een half jaar verblijf hier, een dip ontstaan; het eiland is verkend, de winkels gevonden, (de kinderen op school). Er ontstaat weer wat structuur en evenwicht in de dagelijkse bezigheden. Dan is er ook nog de Kerstperiode (de meeste gezinnen komen in juli en augustus, in '96 ongeveer 50) die in Nederland veelal met familie wordt gevierd. Dat is het moment waarop veel mensen (meestal de partners die thuis zitten), zich realiseren dat 'dit' het nu is en dat 'dit' nog tweeënhalf jaar zo verder gaat. Zon, zee, zaligheid oké, maar wat nog meer?

- Werken, een in Nederland erkende manier van voldoening krijgen van je dagelijkse bezigheden, is hier voor partners verboden....!!
- Je zit waarschijnlijk eindeloos in de auto (kinderen van en naar school, boodschappen doen) en zonder airco

Marinebasis Savaneta

FOTO: AUDIO VISUELE DIENST KM

De Pelikaan

is dat toch al geen pretje.

- Een goed gesprek met vrienden uit je sociale netwerk en met wie je al jaren vertrouwde gesprekken voerde en wier mening je veel waard was, is er niet meer bij.
- Het gevoel hebben dat je op een eiland zit waar de cultuur danwel niet echt veel anders is, maar het is ook geen Nederland.
- Gewoon 'Het' hier niet meer zien zitten.

Kortom, je zou je wel eens ontheemd kunnen voelen, eenzaam kunnen zijn (heimwee is een groot woord), niets te doen hebben en dus geen voldoening hebben van je aanwezigheid op dit eiland.

■ Zingeving

Wat mij betreft staat het gebrek aan 'zingeving' hierin centraal en zingeving staat of valt met 'voldoening'.

Bij veel mensen, die bij ons komen met problemen of frustraties op welk gebied dan ook, is het gebrek aan het hebben van voldoening van hun aanwezigheid hier meestal de bron van onvrede, sja-grijnig zijn, prikkelbaar, een kort lontje hebben (opvliegerig zijn), etc. De leegheid en dus zinloosheid van het leven hier slaat toe, Nederland wordt geïdealiseerd en dat is uiteraard niet bespreekbaar (je wilde toch zelf ook, einde carrière, SMD plaatsing, etc.). Het volgende stadium vertaalt zich in 'relatie irritatie', je sexleven gaat op een laag pitje met alle mogelijke gevolgen van dien!

Het is hier in de west op de werkvloer snel duidelijk bij wie er thuis problemen zijn, blijkbaar staat of valt goed functio-

neren met 'lekker in je vel zitten'. Voor veel mensen komt werken hier niet op de eerste plaats terwijl anderen juist hun frustraties van thuis afreageren door zich op het werk te storten en dat botst dus met elkaar.

Dat je niet bij de collega's aanklopt met problemen of irritaties van thuis is logisch, die zie je bijna elke dag en dat lijkt toch ook niet handig. Desondanks kun je eigenlijk niet vaak genoeg je ellende ergens droppen, alleen al om er zelf van af te zijn en/of wat lucht of begrip te krijgen.

Vanuit een plaats als Seedorf kan ik me nog voorstellen dat je de kinderen in de auto stopt en drie tot vier uur later bij opa en oma uitstapt met de mededeling dat je een paar weken blijft totdat je partner terug is van de oefening. Ook een lang week-end weg naar Nederland bij vrienden, alleen of met z'n tweeën kan veel opluchting brengen.

Vanaf Curaçao, Aruba of St. Maarten is dat wel even anders....

Je zal vervoer naar en van het vliegveld moeten regelen cq. betalen. Vliegen is sowieso een dure grap, vooral naar Nederland en met kleine kinderen is dat meestal geen pretje. Kortom, de drempel om 'er even uit te zijn' is wel erg hoog.

Het is inderdaad geen fabeltje dat in de west veel relaties sneuvelen en dat veel mensen als uitlaatklep een soort 'symptoom' gedrag gaan vertonen en drank, drugs en/of gokken als uitlaatklep gebruiken. Ze noemen het ook wel 'losgeslagen' zijn.....!

Los waarvan dan? Van waarden en normen... Misschien wel, maar ik denk veel meer aan losgeraakt van je routes door het leven, veroorzaakt door een soort van 'geestelijke armoede'.

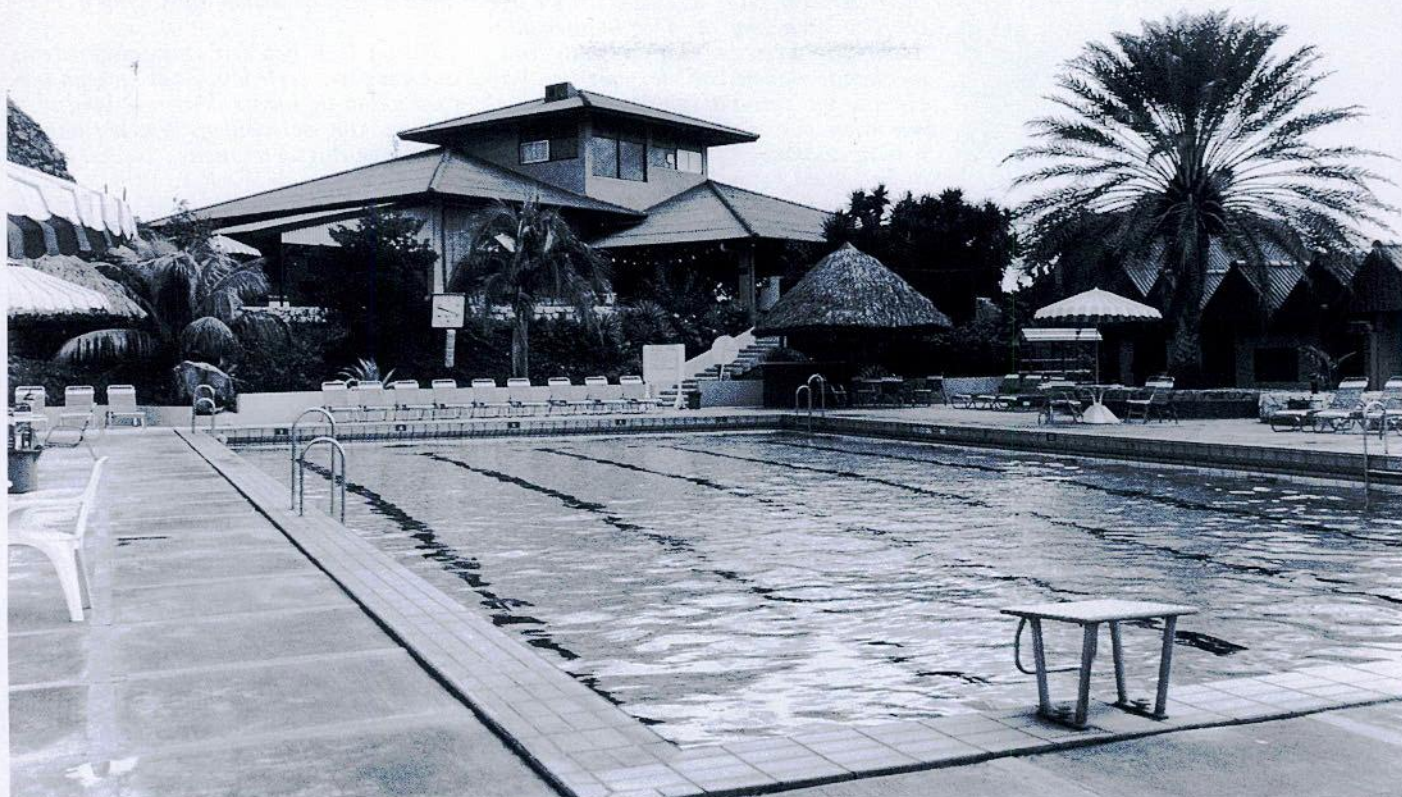
In Nederland ga je al jaren wekelijks, zo

niet dagelijks om met mensen met wie je een verleden hebt opgebouwd omdat je er al jaren veel mee hebt gedeeld. Je bent daar iemand, met die je restrictie, dat je sociale omgeving, in feite bepaalt wie (wat voor persoon) je bent en als die mensen in de loop der jaren waardevol voor je geworden zijn dan zal je in principe ook hun beeldvorming over jouw gedrag positief willen beïnvloeden, (mensen zijn immers instrumenten voor elkaar).

Je komt op dit eiland vast wel leuke mensen tegen, maar het zal niet die diepgang en die waarde meteen al voor je hebben als in Nederland; de zgn. oppervlakkige contacten of 'nieuwe' vrienden kunnen helaas niet de geestelijke bevrediging bieden waar je (bewust of onbewust) behoefte aan hebt, hoeveel 'leuke' dingen je ook doet.

De marine heeft allerlei faciliteiten gecreëerd als een zwembad, zeil- en watersportcentrum, sporthallen en tennisbanen. Bij andere Nederlandse bedrijven die bovendien een vijfdaagse werkweek kennen (wij werken zes dagen van 07.00 tot 13.20 uur) is de geestelijke nood nog veel hoger weet ik uit betrouwbare bronnen.

Misschien is het u ook al overkomen dat een willekeurige vreemde, meestal een oudere macamba (blanke), je aanspreekt en vervolgens twee uur lang z'n verhaal kwijt moet (eenzaamheid, geen sociaal netwerk). Of iemand die voor de derde of de vierde keer hetzelfde verhaal aan u vertelt (als je weinig met mensen deelt of met weinig mensen iets deelt heb je niet veel te vertellen). Er gebeurt blijkbaar ook niet zoveel op dit eiland wat onze belangstelling heeft of waar we bij betrokken zijn. In Nederland heb je overal

Parera, zwembad en militair tehuis

familie of vrienden wonen zodat berichtgeving over die plaatsen je meer aanspreekt of raakt zodat je daar weer met anderen over spreekt. Als er hier iets gebeurt met iemand van defensie aangaande inbraak of beroving, dan ontstaat er vaak meer versies over hetzelfde voorval. Blijkbaar is dat iets wat we wel met elkaar kunnen delen, erg vaak zelfs, vandaar de verschillende versies, we kunnen daar mooi onze eigen angsten voor de criminaliteit op dit eiland op projecteren.

Kortom, geestelijke armoede doet iets met je.

■ Materiële behoeften

Voor veel mensen is materiële bevrediging (koop-gedrag) een poging om deze geestelijke leemte op te vullen. Zelf wil ik best als voorbeeld dienen, ik bezit nu ook een Harley Davidson motor en een grote oude Amerikaanse sleet. Iets wat in Nederland waarschijnlijk nooit bij me opgekomen zou zijn, alleen al omdat m'n sociale netwerk dat niet zou willen/kunnen begrijpen. Hier is die drempel voor mij blijkbaar veel lager want 'iedereen' doet het, in mijn beleving dan. Ook de huisvesting bevat velen niet goed. Bij bureau huisvesting en bureau personeel komt ook na dat bekende half jaar een regen van klachten binnen over de meest onbelangrijke futiliteiten (in hun ogen dan en dat is logisch). Ook dit moet gezien worden als symptoom-gedrag, onvrede met leven op Curaçao die een uitingsvorm krijgt.

Het werkelijke probleem blijft dan in feite aanwezig en zal regelmatig de kop opsteken in een andere uitingsvorm. Dit proces neemt steeds in heftigheid toe omdat het, zowel binnen veel relaties als

in de 'marine-cultuur', niet bespreekbaar is dat je het hier niet naar je zin hebt.

Een interview in het blad Trivizier (VBM) met een vrouw van een marine man die hierover geen blad voor de mond nam, veroorzaakte veel ophef, zelfs tot in Den Haag.

■ Conclusie

Het is gewoon moeilijk realistisch in te schatten waar je voor kiest als je partner in overleg met jou een verzoek voor drie jaar Curaçao indient. Het kan dus allemaal wel eens vies tegenvallen; ja, ondanks je eigen keuze, daar hoeft niemand zich voor te schamen!

De enige concrete verlichting voor de mensen die het voorafgaande herkennen, is dat het na drie jaar over is, het 'leed' is dus eindig. Tegelijkertijd is dit weer een onderdeel van het probleem want als je bij alles wat je doet en onderneemt Nederland centraal stelt ("straks in Nederland dan...") blijf je jezelf wel kwellen. Als je bovendien Nederland gaat idealiseren, kan het volgens mij daar alleen nog maar tegenvallen.

Uiteraard is ons bekend dat voor veel mensen de overgang van Curaçao naar Nederland nog moeilijker is dan andersom.....!

Merkwaardig is wel dat we mensen spreken die een 'geweldige' vorige term in de west gehad hebben en er nu 'niks aan' vinden. De ene term is blijkbaar de andere niet en of dat nu met omstandigheden (leeftijd kinderen) te maken heeft of andere collega's is mij ook niet duidelijk. Het zou ook nog zo kunnen zijn dat veel mensen zich het laatste halfjaar realiseren dat een aantal aspecten van leven op dit eiland wel erg leuk waren en

dat ze dit 'straks in Nederland' gaan missen.

Ik weet wel dat het nu eenmaal een 'menselijke' eigenschap is om de vervelende ervaringen uit het leven te vergeten en misschien is dat maar goed ook. Maar die eerdere term was misschien toch iets minder geweldig als we realistisch blijven; alleen dat laatste halve jaar was waarschijnlijk wel leuk. Wel iets om naar uit te zien lijkt me.

Het is jammer dat het niet goed lukt om 'marine vrouwen' te mobiliseren om met elkaar iets te ondernemen, (gedeelde smart is halve smart). Alleen het VIP (Vrouwen Informatie Platform, voor allerlei activiteiten om met de Antilliaanse cultuur in aanraking te komen) en de PS (Parera Society, een maandblad met allerlei info en wetenswaardigheden van Curaçao) wordt vooral gedraaid door partners van drie jaargangers die er hier het beste van proberen te maken.

Ondanks het feit dat de werkvergunning een probleem blijft (partners van uitgezonden personeel van Nederlandse bedrijven mogen hier niet werken) moet er bij veel partners toch voldoende kwaliteit aanwezig zijn om een aantal zaken op poten te zetten waar wel voldoening uit te halen valt. De kunst is, denk ik, om je kwaliteit van leven en geestelijk welzijn hier en nu te bevechten om je verblijf hier enige 'zin' te geven want 'straks in Nederland' valt 'het' misschien ook wel weer tegen.....

*Humanistisch Vlootraadsman
(VLORA)
Marias van Dorp*

De NCRV-TV serie "In naam der Koningin" heeft ongetwijfeld weer heel wat tongen losgemaakt. De koloniale geschiedenis van Nederland staat garant voor zeer uiteenlopende meningsverschillen. Toch is het aantal mensen, die terecht trots zijn op dat deel van ons verleden, fors afgenomen. In belangrijke mate doordat dit volksdeel ook niet het eeuwige leven heeft, maar vooral door de wijze waarop de informatie tot ons komt.

Een halve eeuw geleden zou het ondenkbaar geweest zijn, dat een christelijke omroepvereniging op deze manier aandacht zou besteden aan de huiveringwekkende daden van de generaal Van Heutsz en zijn voorgangers. Het uitmoorden van de bevolking van Atjeh was in de aanvang van deze eeuw toch in het belang van christelijke industrieën en politici.

In dat deel van Sumatra was aardolie ontdekt en zij hadden belangen in de bedrijven die dat konden verzilveren. De meest bekende was de ARP-leider Hendrik Colijn, die ervaring had met koloniale onderdrukking en de vruchten daarvan als directeur van een oliemaatschappij.

Een afsluiting van de koloniale oorlogsvoering vormden de twee z.g. politionele acties aan het einde van de jaren veertig in "ons" Indië. Die vonden zelfs plaats met steun van de PvdA onder Drees. Dat

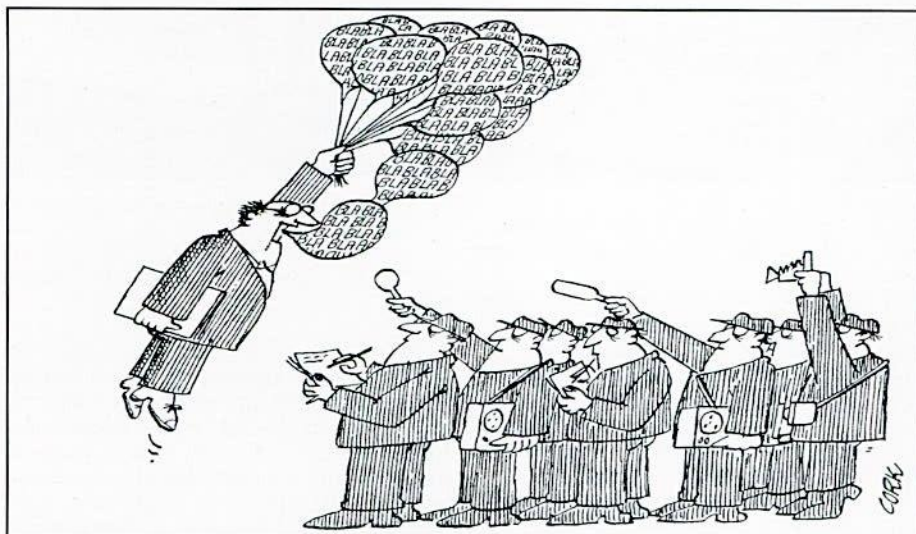
werd een zwarte bladzijde in de bestaansperiode van de sociaal-democraten.

Daarna leek het een stuk geschiedenis uit het verre verleden. Zoals gezegd bleven we in de media daar nog lang over van mening verschillen. Was het nog zo dat de oorlogsveteranen zich eerst alleen ergerden aan de VARA, VPRO en de linkse dag- en weekbladen, nu ligt die mening bijna kamerbreed in de media.

Hoe anders is nu de opvatting over de taak van ons leger als het gaat om vredesmissies en humanitaire acties buiten onze landsgrenzen. De situatie is vrijwel omgekeerd evenredig. Bij VVD en CDA zien we de meeste aarzeling om politiek daarvoor het groene licht te geven. Men zou bijna denken dat bij hen meespeelt dat met het deelnemen aan een dergelijke actie niets te verdienen valt.

Juist na het zien van de TV-serie "In naam der Koningin" zou men tot de conclusie moeten komen dat Nederland nog wat goed te maken heeft op het wereldtoneel. Het deelnemen aan een VN-vredesmacht is juist een belangrijke bijdrage van een natie om met dat verleden van uitbuiting en onderdrukking af te rekenen.

Cor Out.

H. J. J. (Harry) Lips (1913-1996)

Op 3 december 1996 overleed de eerste hoofdredacteur van de dienst Humanistisch Geestelijke Verzorging (HGV), de heer H.J.J. Lips. Lips heeft zich gedurende tientallen jaren ingezet voor een gelijke behandeling van niet-godsdienstigen in de samenleving en in het bijzonder binnen de krijgsmacht. Hij leidde vanaf 1952 vormingsconferenties voor militairen in combinatie met het vervullen van het wethouderschap van de gemeente Amersfoort. Toen het werk op het Coornherthuis zich zo uitgebreidde dat het een volledige baan opeiste, stapte hij begin 1957 uit de politiek en wijdde zich geheel aan het vormingswerk. Eind 1961 startte hij met het blad EGO waarvan hij twaalf jaar hoofd- en eindredacteur was. Vanaf begin 1964 gaf hij leiding aan de, op dat moment in de krijgsmacht toegelaten, dienst HGV. Als hoofd-

raadsman was hij tot eind 1973 niet alleen de stuwende kracht achter deze dienst maar bepaalde hij ook in sterke mate het gezicht ervan. Talrijk zijn zijn artikelen waarin hij op heldere wijze beschreef wat het wezen van de humanistisch geestelijke verzorging was en de positie die een dienst als de HGV in een instituut als de krijgsmacht diende in te nemen: onafhankelijk en kritisch. Bij de huidige dienst HGV is er niemand meer die met Harry Lips heeft gewerkt. Zijn in zijn artikelen neergelegde zienswijzen zijn evenwel nog even actueel als destijds en vormen nog immer het fundament waarop de dienst HGV in de krijgsmacht staat en werkt. Wij wensen de familie sterkte met het verlies.

Wim Heij, oud-hoofdredacteur

Ik sta verbaasd.

Met droge ogen kijk ik naar beelden van verwoesting en doden bij een verkeersramp.

Met droge ogen kijk ik naar een kindsoldaat die trots vertelt hoe hij andere mensen afmaakt.

Met droge ogen kijk ik naar die beelden van Srebrenica.

Met droge ogen kijk ik naar de opgravingen van massagraven in ex-Joegoslavië.

Met droge ogen kijk ik naar een schip vol ellendige mensen die Liberia ontvlucht zijn.

Ik sta verbaasd.

Wie ben ik dat ik dit doe?
Dit zomaar over me heen laat komen?
Hoe ben ik zo geworden?

Steven

BANDLEDEN NORMAAL ALVAST VAN DE STRAAT

Hoe zit dat nou met Normaal? Gaat de groep nog verder, of is het na ruim 21 jaar definitief gebeurd met de trots van de Achterhoek? Drummer Fokke de Jong kan voorlopig geen uitsluitsel geven. Maar één ding is wel duidelijk: stilzitten is er in elk geval niet bij. Samen met Normaal-gitarist Jan Kolkman, Normaal-geluidsman Han Thie (basgitaar), de stad-Groninger zanger/gitarist Lex Koopman en Joop Mellée (hammond en keyboard) is hij een nieuwe rockband begonnen: Van de Straat.

Een toepasselijke naam, aldus Fokke de Jong. "We gaan niet zitten wachten tot Bennie (Jolink, MG) weer eens zin heeft. Met deze groep zijn we dus letterlijk 'van de straat'. Mocht Bennie in de toekomst nog wat willen doen, dan kunnen we altijd nog eens zien. In elk geval is het kantoor van Normaal gesloten, houdt manager Martin Jansen er sowieso mee op en is bovendien alle apparatuur verkocht. De roadies zijn ontslagen en lopen nu allemaal in de ww. Nou

ja, sommigen hebben al een andere baan."

VREEMD

De drummer, afkomstig uit het Drentse Zuidlaren en tegenwoordig woonachtig in Zelhem, noemt het 'vreemd' hoe Normaal uit elkaar is gegaan. "In mijn stamcafé merk ik dat veel fans hevig teleurgesteld zijn. Ze hebben vol ongelooft

gereageerd op de berichten. Dat gaat soms heel ver. Er zijn mensen bij die absoluut niet meer weten wat ze in hun weekend moeten doen. Ik vind dat er hoe dan ook een afscheidconcert moet komen, als Bennie straks definitief besluit om te stoppen."

Wellicht kan de trouwe en uitgebreide Normaal-aanhang overstappen op Van de Straat, een gedeeltelijk Nederlands-talige rockband, die behalve eigen werk ook veel bekende covers speelt. Net als vroeger in de countryband Catfever vormen Fokke de Jong, Han Thie en Lex Koopman de basis van de band.

"Het lijkt wel een soort herkansing",

Uit de tijd van Normaal; vlnr: Willem Terhorst, Paul Kemper, Bennie Jolink, Fokke de Jong en Jan Kolkman. De laatste twee zijn oprichters van "Van De Straat".

Nog geen foto van Van De Straat. Jan Kolkman en Fokke de Jong hier op een CD-hoes van Normaal. (uiterst links en 1ste van links).

zegt Koopman. "Catfever heeft nooit echt de tijd gehad om door te breken. We hebben in Denemarken getourd, prachtige recensies gehad en ga zo maar door. Maar op het moment dat het allemaal echt zou gebeuren werd Fokke gevraagd om bij Normaal te komen. En ja, zo'n aanbod kun je nooit laten lopen."

Volgens drummer De Jong moet Van de Straat - net als Normaal - professioneel gaan draaien. Dat wil zeggen: wekelijks minstens enkele keren op de planken met een complete show. "Daar gaan we gewoon voor. We hebben samen een boel ervaring en door Normaal natuurlijk de nodige ingangen. Daarmee moeten we wel een eind kunnen komen." Ook voor Lex Koopman is het een serieuze zaak. De dertiger streeft er al vijftien jaar naar om van de muziek te kunnen leven. "Mocht de band straks inderdaad full-time gaan draaien, dan verhuis ik ervoor naar de Achterhoek. Op dit moment ga ik twee keer in de week voor

een paar dagen naar de repetitieruimte in Zelhem. Slapen doe ik bij de andere bandleden. Dat is geen leven dat je jarenlang volhoudt."

VLIEGENDE START

Koopman noemt Van de Straat een 'eigen werkgelegenheidsproject'. "We moeten wel professioneel aan de slag, want we zijn per slot van rekening gewoon werkloos. Om een vliegende start te maken pakken we de zaken meteen maar groot aan. We gaan op pad met een eigen P.A.-installatie en licht, en we hebben nu al een eigen management. Maar pas over enkele maanden wordt voor onszelf ook duidelijk wat de mogelijkheden zijn. We moeten eerst toch uitzoeken in welke richting de band zich ontwikkelt."

Het afgelopen halfjaar heeft Van de Straat druk gerepeteerd. Eerst in de oefenruimte van Normaal, daarna in een zomerhuisje van de Normaal-fanclubvoorzitter. Koopman: "We hebben er eerst voor gezorgd dat we een aardige show op poten kregen. Binnenkort gaan we wel een keer de studio in voor de op-

namen van een goeie demo. Overigens zijn we al in onderhandeling over een platencontract. Met het label Mercury, waar Normaal ook nog steeds onder contract staat."

Zanger Lex en drummer Fokke omschrijven Van de Straat als een 'feestrockband'. "Niet vergelijkbaar met Normaal, maar wel met rock & roll als basis. Verder kun je uitstapjes verwachten richting country & western, tex mex en cajun. Hoewel we op zich een commerciële band zijn, spelen we alleen nummers waar we zelf volledig achter staan. Dus bijvoorbeeld wel een cover van The Scene of Van Dik Hout, maar absoluut geen Guus Meeuwis. Met alle respect overigens. Maar Meeuwis' stijl past niet bij Van de Straat, zo simpel is het."

Drie van de vijf bandleden schrijven zelf muziek. Koopman: "Dat is altijd prettig met het oog op de toekomst. We kennen elkaar, we weten wat we aan elkaar hebben en we hebben alle vijf precies hetzelfde doel voor ogen. Kortom: het ouderwetse rock & roll-gevoel is weer terug. En we zijn lekker van de straat."

Martin Groenewold

Ik bel jou wel, had ze gezegd, die vrijdagmiddag, aan het eind van hun eerste ontmoeting. Een besluit waar ze nu spijt van heeft omdat daarmee het initiatief bij haar is komen te liggen. Omdat ze ook vindt dat ze niet mag laten zien dat ze veel interesse heeft, belt ze de eerste keer pas na een week zenuwachtig wachten. Warm houden en zorgen dat het initiatief bij de ander komt te liggen. Want als ze één ding van haar moeder heeft geleerd dan is het dit wel, dat mannen een beetje onbetrouwbaar zijn. Zijn jongens ook onbetrouwbaar? Zijn jongens anders dan mannen? Nou ja, het is zaak ze aan je te binden, zoiets en daar is geduld voor nodig.

Als ze een tweede keer belt is hij weer niet thuis. Zijn moeder vertelt dat hij op oefening is. En op haar vraag wanneer hij thuis komt krijgt ze te horen dat het nog een hele week zal duren. Balen! Zo zal het nooit wat worden, denkt ze na het op hangen en ze besluit haar strategie te veranderen.

“Kunt u vragen of hij mij wil bellen?”, zegt ze als hij bij haar derde telefoontje weer niet thuis is.

“Heeft Barto je nummer?”, vraagt zijn moeder. Ze geeft het haar.

“Waar ken je Barto van?”

Oh, nee hè, zoiets vraag je toch niet. In plaats Barto zelf krijgt ze te horen dat het nog een hele week zal duren. Heeft ze al niet genoeg te stellen met haar eigen moeder? Dat mens wil natuurlijk alles weten.

“Op een feestje.”

“Oh.” Gea denkt te horen dat ze het niet gelooft. Ze moet iets anders bedenken.

“Uw zoon zit toch in het leger, in Oirschot?”

“Ja.”

“Nou, hij heeft mij daar veel over verteld. Dat het in het begin even wennen was en dat het na een eerste week mee viel. En dat ze waren wezen kamperen en zo.” Ze probeert er wat van te maken, maar voelt dat het niet werkt.

“En toen ontmoette jij hem op een feestje?”

“Okay, we hebben elkaar in de trein leren kennen. In Amsterdam hebben we samen een kop koffie gedronken. Hij heeft mij toen het een en ander verteld. Over van alles.”

“Nou, daar is toch niets mis mee?”

Nee, natuurlijk is daar niets mis mee, denkt Gea, alleen het klinkt zo lullig. Flirten in de trein met een paar militairen die een beetje stoer willen doen en denken dat iedere meid voor ze zal vallen. Nou ze is niet ‘iedere meid’, maar hoe moet je dat een moeder van een wildvreemde militair vertellen? Ze besluit om dat niet te doen.

“Wilt u hem vragen om mij terug te bellen?” zegt ze na nog wat andere beleefde, maar ook nieuwsgierige vragen van Barto’s moeder.

Twee uur later heeft ze hem aan de lijn. Even weet ze niet goed wat ze wil, het verrast haar om na al die weken zijn stem te kunnen horen. Hij klinkt anders dan ze zich herinnert.

“Goed hoor, en met jou?”

“Nou ook goed.”

“En met Joris?” Oh wat stom, denkt ze. Ze wil helemaal niet weten hoe het met die Joris is.

“Dat weet ik niet. Hij is gestopt, zag het niet meer zitten, stomme eikel.” Hij klinkt alsof hij er niets meer over kwijt wil. Gea wil graag weten waarom, maar durft het niet te vragen. Ze voelt zich een beetje een overwinnaar, zo van: Zie je wel dat het een gek is! Had ik al lang gezien.

“Ben je nu vrij?”

Ja, hij is vrij, maar toch ook weer niet. En nee, een afspraak zit er niet in. Morgen, zaterdag, moet hij zijn vader helpen in de bakkerij en dan gaat hij ‘s avonds met zijn vrienden uit. Ze probeert voorzichtig de zondag. Helaas, dan moet hij voetballen.

“Jammer.”

Ja, dat vindt hij ook. Of ze al vaker heeft gebeld? Ze vraagt of zijn moeder dat niet heeft verteld. Oh, hij vraagt naar de bekende weg. Wat moest ze daar nu weer van denken? Wil hij nu wel of niet iets met haar? Ze besluit het er op te wagen.

“Zullen we voor volgende week afspreken? Ik bedoel, als je uit Oirschot komt, kun je in Amsterdam uitstappen, dan stoppen we je tas in een kluis en gaan we bijvoorbeeld naar de film?” Ze heeft het allemaal al bedacht, al weken van te voren. Hij komt uit Alkmaar en omdat ze hem thuis nog niet wil voorstellen lijkt dit haar de beste oplossing.

“Wat ben jij een slimme meid!”

Dus voorbereid, wil ze zeggen, maar dat ruikt te veel naar sex. Zeker nu hij zo terughoudend reageert, moet ze niet laten zien dat ze toch eigenlijk al verloren is. Die stem, denkt ze, die doet het helemaal. Ze weet niet meer of dat toen ook zo was.

“Welke film?”

“Weet ik veel?” Daar gaat het toch niet om? Jongens, jongens, als we hier de oorlog mee in moeten? Ineens schiet het door haar hoofd, dat er een ander is. Natuurlijk! Wat stom dat ze daarmee geen rekening heeft gehouden. Natuurlijk, want die terughoudendheid had hij eerder niet. Toen was het liever gisteren dan vandaag. Ze luistert niet meer naar wat hij voorstelt, wat heeft het nog voor zin?

“Gea?”

“Ja, ja.”

“Zullen we naar Filmpje gaan?”

“Goed, maar...” ze besluit gelijk in de aanval te gaan, “ik wil een ding eerlijk van je weten. Ik wil weten of er een ander is?”

“Wat bedoel je?” Hij klinkt, vindt ze, nog steeds als een BBT-er die er twee vriendinnen op na houdt en die denkt dat hij alles onder controle heeft.

“Je weet precies wat ik bedoel. Drie weken terug zitten we gezellig op een terras te lullen over weet ik wat voor gezeik en doe jij je voor als iemand die zich voor mij de naad uit zijn groene camouflagepak wil lopen en vandaag wil je niets liever dan van mij af zien te komen.”

Het lukt haar niet om haar stem strak te houden. Ze praat fel, slaat daardoor een paar keer over. Het gesprek loopt totaal anders dan dat zij zich heeft voorgesteld.

“Gea?”

“Niks Gea vraagteken! Is er een ander?”

“Nee.” En dan is het even stil en komt

er een “Ja”. Maar ze moet begrijpen dat het iets anders is dan wat ze denkt.

“Liegt niet!”

“Ik zeg je nu toch eerlijk wat er aan de hand is.” Barto past ook stemverheffing toe. (Even moet hij aan sergeant Berkenland denken, aan het strakke “Mannen, luister!”, maar dat lijkt hem hier toch niet helemaal de juiste aanpak.)

“Gea, alsjeblieft.”

“Ga je me nu vertellen dat ze een trut is, is dat het?”

“Gea, verdomme, luister! Ik dacht dat jij me allang vergeten was. Weet jij hoe lang het geleden is dat wij elkaar gedag gezegd hebben? En weet jij nog hoe we dat toen deden? Als er iemand is die hier mag gaan liggen zeiken ben ik het. Jij vond me niet goed genoeg voor een telefoonnummer. Want stel je voor dat ik je via een telefoonlijn zou verkrachten, want alle militairen zijn toch alleen maar uit op neuken? Toch? Dus deze jongen, Gea, liep tegen een ander meisje aan, die mij wel een telefoonnummer durfde te geven.”

En toen was het stil.

“Gea?”

“Lieve Gea!? Sorry, dat had ik niet zo mogen zeggen.”

“Okay”, zegt ze stilte. Ze hoort hem nog zeggen dat hij haar erg aardig vindt en contact wil blijven houden, maar voor haar hoeft het al niet meer.

Gea wil verkering

Maria

'ALS MIJN BAAS ZEGT DAT IK LINKSAF MOET, GA IK LINKSAF'

Oud-minister van Defensie Relus ter Beek en oud-bevelhebber der Landstrijdkrachten Hans Couzy, werkten enkele jaren samen aan de volgens Ter Beek "grootste heroriëntatie van de Nederlandse strijdkrachten". Dit jaar schreven ze beiden hun herinneringen aan die roerige periode op in een boek. Dat was bijzonder, omdat in Nederland op dat terrein geen traditie bestaat. Opmerkelijk is echter dat ze bepaalde gebeurtenissen die ze samen meemaakten, duidelijk anders blijken te hebben beleefd. Lag dat aan het gebrek aan communicatie binnen de Defensietop, zoals Couzy in zijn boek beweert? Of kwam het omdat Couzy de politiek niet begreep, zoals Ter Beek stelt? Nu de kruidampfen voor hen zijn opgetrokken proberen ze de klokken alsnog gelijk te zetten, wat overigens maar gedeeltelijk lukt. Rien Robijns spreekt met beide kemphanen.

De begroeting is hartelijk. De huidige commissaris van de Koningin van Drenthe en de luitenant-generaal b.d. zien elkaar weer voor het eerst sinds het verschijnen van het boek van Couzy in juli van dit jaar. Ze constateren beiden trots dat ze in 'hun' jaren "een gigantische klus" (Ter Beek) hebben geklaard, "waarbij we met het verzetten van bakens voorop hebben gelopen in Europa." (Couzy) In hun boeken tonen ze daarom waardering voor elkaar, maar wel met de nodige kanttekeningen. Couzy schrijft over Ter Beek dat deze

"ondanks mijn aarzelingen over zijn besluitvaardigheid een eervolle plaats in de historie van Defensie verdient". Ter

Relus ter Beek en Hans Couzy over hun andere beleving van dezelfde gebeurtenissen

Beek meldt dat Couzy "ondanks een niet geheel rimpelloze verhouding energiek de kar van de herstructuring trok."

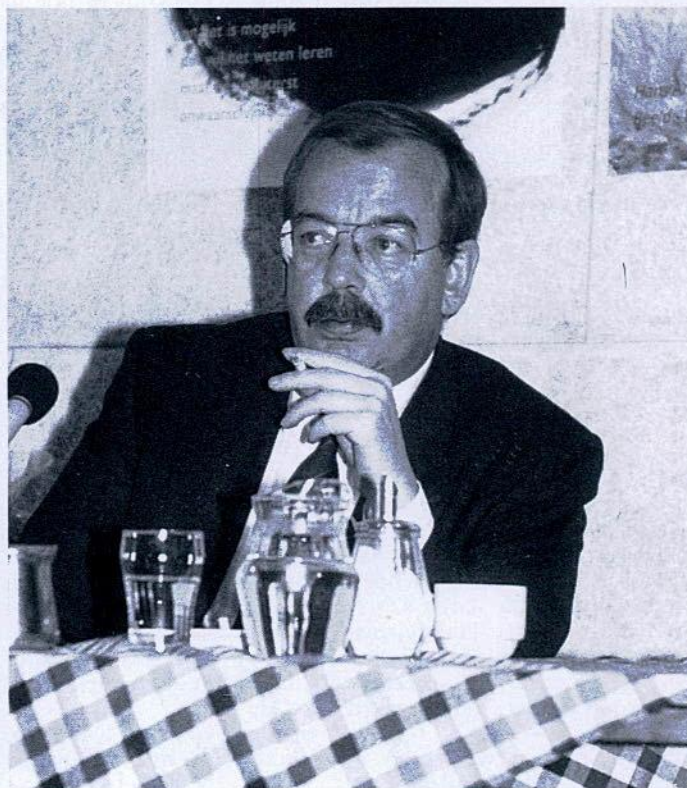
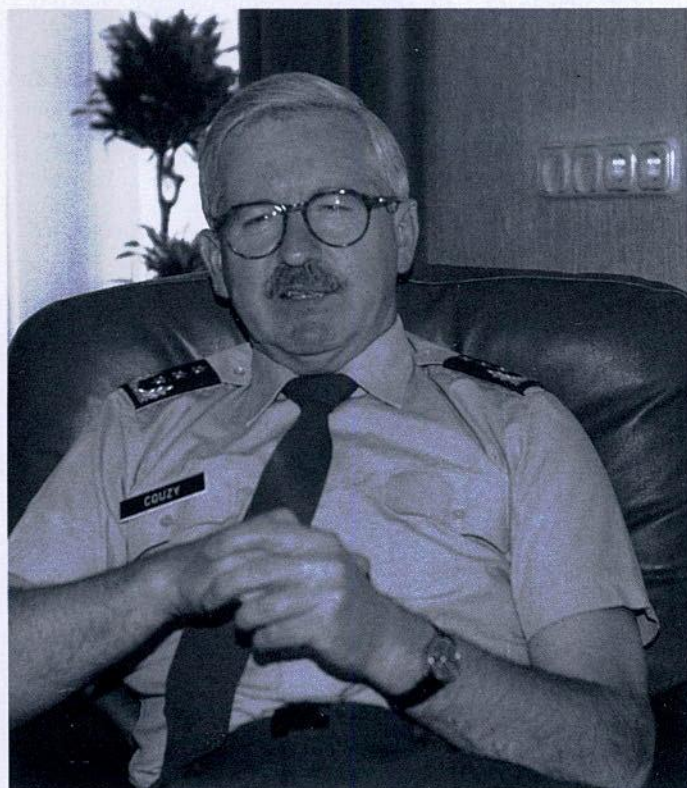
"Het was ook beslist niet zo dat het altijd hommeles tussen ons was," voegt Ter Beek daar aan toe. "Dat is een verkeerd beeld. We waren het op vele momenten hartgrondig met elkaar eens, er waren alleen wel eens botsingen. Maar ik heb Voorhoeve niet voor niets geadviseerd hem nog een jaar langer aan te laten blijven." Couzy beaamt dat: "Hij heeft het aangedurfd grenzen te verleggen, toen wij als militairen nog lang niet zo ver waren."

We spreken hen ruim een week nadat Ter Beeks boek 'Manoeuvreren' is verschenen. Toen het boek 'Mijn jaren als bevelhebber' van Couzy verscheen oordeelde Ter Beek dat eens te meer duidelijk was geworden dat Couzy niets van politiek begreep. Blijkt uit het boek van Ter Beek dat deze wel verstand van militaire zaken heeft gekregen? Couzy nu: "Nee, dat niet, maar wel dat hij veel verstand heeft van mensen."

Wat vinden ze van elkaars

boeken?

Ter Beek: "Ik behoor niet tot de catego-

Ter Beek: "Dat stuk kon niet. De Kamer wist nog niks van mijn beslissing, het kabinet moest nog een besluit nemen. Jij schrijft dat je het deed omdat de Kamer bleef prijschieten op de dienstplicht en dat toch iemand zijn stem moest verheffen. Dat was niet zo. Na 1 november was het muisstil in de Kamer."

rie die van mening is dat Hans zijn boek niet had moeten schrijven. Ik vind dat prima, ik hoop dat het in Nederland een traditie wordt dat mensen die maatschappelijk vooraanstaande functies hebben bekleed, hun herinneringen boekstaven. Het is de gewoonste zaak van de wereld dat Colin Powell in Amerika zijn memoires publiceert, maar hier wordt gezeurd dat Couzy het niet had moeten doen. Onzin. Verder vind ik het buitengewoon interessant om te lezen hoe hij de werkelijkheid die we samen hebben gedeeld, heeft beleefd. Maar mijn kritiek is dat er in zijn boek in mijn ogen een aantal feitelijke onjuistheden en slordigheden zitten. Feiten moeten kloppen, dat is de objectieve werkelijkheid. Daarnaast is er de eigen beleving, de subjectieve werkelijkheid."

Couzy: "Ik ben eveneens van mening dat het prima is dat Relus zijn boek heeft geschreven, want dat gebeurt ook in de politiek maar zelden. Ik vond het ook ontzettend leuk om te lezen. Maar als rode draad loopt door het boek dat hij steeds zo'n duidelijke visie had en dat hij precies wist wat er moest gebeuren en hoe hij op pad moest. Die duidelijkheid heb ik als speler in zijn buurt toen niet zo ervaren. Waarom duurden sommige beslissingen zo lang, als hij zo'n duidelijke visie had? Dat is te positief ingekleurd."

■ Dienstplicht

De eerste forse botsing tussen beide heren ontstond in november 1992. Ter Beek had op de eerste van die maand de Defensietop, waaronder Couzy, meegedeeld dat hij de dienstplicht wilde afschaffen en daarvoor een lange overgangstijd in acht wilde nemen. Anderhalve week later schreef Couzy een artikel in NRC Handelsblad, waarin hij - uit bezorgdheid voor de personele gevolgen - aandringt op een overgangstijd van vijf jaar. Couzy werd voor de publicatie stevig door Ter Beek op de vingers getikt, terwijl ze het met elkaar eens waren. Hoe kon dat?

Couzy: "Maar niet in oktober, nadat de commissie Meijer eind september een advies over de dienstplicht had uitgebracht. Toen riep men in de Kamer dat de dienstplicht snel moest worden afgeschaft, er werd zelfs een termijn van twee jaar genoemd. Het werd een loven en bieden. Ik wilde daar stelling tegen nemen. Ik had liever gezien dat jij dat had gedaan. Dat had ik met je willen bepraten, maar je ontving me niet."

Ter Beek: "Waarom moest ik met je praten? We hadden er op 1 november al over gepraat. Jij wist donders goed dat ik voor zo'n lange overgangsperiode was. Je hoefde mij niet te overtuigen. Maar ik moest in het kabinet niet alleen nog over die overgangsperiode praten, ik moest het hele afschaffen van de dienstplicht nog aan de orde stellen. In het kabinet was dat helemaal geen gelopen race. Met name Van den Broek en Lubbers hadden er problemen mee. Daarom kon het niet, dat je dat stuk nog voor de kabinetsvergadering en terwijl de Kamer nog van niets wist, schreef. Ik was van plan twee maanden later in de Prioriteitennota aan te kondigen dat de dienstplicht met een lange overgangsperiode zou worden afgeschaft. Maar door dat stuk was ik bang dat die beslissing uitgelegd zou worden als een concessie van mij aan de generaals, terwijl dat helemaal niet zo was. Dat zou mijn positie in de nog komende kamerdebatten niet versterken. Het was mijn eigen overtuiging, maar ik moest daar wel eerst een meerderheid van overtuigen. Zo gaat dat in de politiek."

Couzy: "Dat snap ik nu, nu ik je boek heb gelezen."

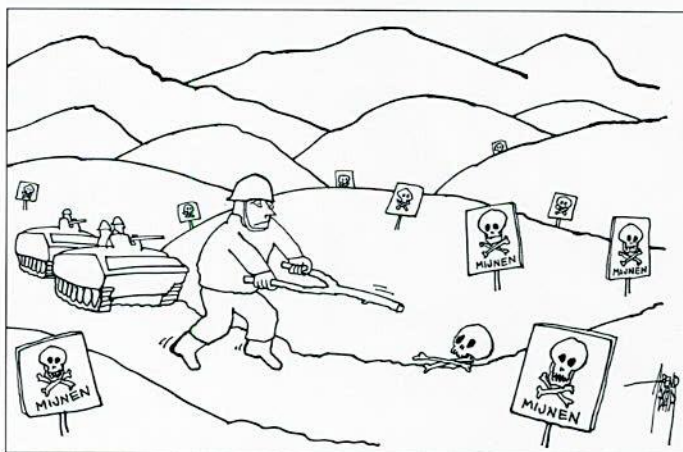
Maar zover heb ik toen niet doorgedacht. Als je me toen wel had ontvangen was dat probleem uit de wereld geweest. Maar jij wilde de deur niet voor me openzetten."

Ter Beek: "Voor mijn standpuntbepaling was dat ook niet nodig. Dat verwijt dat ik niet te spreken zou zijn, uit je trouwens meer. Ik heb het eens nagekeken. In onze periode sprak en zag ik je twee tot drie keer per maand, bij welke gelegenheid ook."

Couzy: "Het probleem was dat als ik je echt nodig had, als het echt spannend was, je er niet voor me was."

Ter Beek: "Hoefde ook niet, omdat jouw standpunt me dan bekend was. Ik wist precies wat jij al dan niet onredelijk vond. Hoor ook zo. Een bevelhebber mag een minister trouwens ook niet voor verrassingen plaatsen, anders kun je niet functioneren. Bovendien, als ik met je sprak, was jij niet alleen één van mijn militaire adviseurs, maar ook belangenbehartiger voor jouw krijgsmachtdeel. En omdat je pal stond voor de belangen van de landmacht, wist ik wel wat je me wilde zeggen. En het was ook niet zo dat jij minder bedeed was in de onderlinge communicatie. Absoluut niet."

Couzy: "Toch bleef dat gevoel bij me hangen. Met één uitzondering overigens. Als het over de inzet van troepen ging was je er altijd. Dat was je sterke punt. Je bent ook nooit van typische militaire adviezen afgeweken. Je zag het zo: 'ik ben als politicus overal voor verantwoordelijk, maar wie ben ik om het beter te weten dan de militairen, als het om het ijzerwerk gaat?' Dat moet ik je nageven."

Ter Beek: "Ik ben blij dat je dat in ieder geval ook in je boek hebt geschreven. Ik zou de bunker niet zijn ingegaan om me te bemoeien met de actuele militaire gebeurtenissen. Dan kun je een verkeerd beeld krijgen."

■ Rwanda

Een andere verschillende lezing van de gebeurtenissen betreft de mogelijke uitzending van Nederlandse troepen naar Rwanda in mei 1994. Couzy verhaalt in zijn boek, hoe hij Ter Beek ervan heeft weten te weerhouden troepen naar Rwanda te sturen door te dreigen met aftreden. Volgens Couzy kwam hij in actie omdat de minister een positief advies van zijn staf zou hebben gekregen. Volgens Ter Beek echter kleurde Couzy daarmee zijn eigen rol wat te mooi in, omdat zijn adviseurs hem zo'n missie juist hadden afgeraden.

Ter Beek: "Ik heb me aan jouw weergave zeer geërgd. Ik heb geen positieve adviezen over uitzending gekregen, zoals jij beweert." Hij tikt op enkele rapporten die hij voor de gelegenheid heeft meegenomen: "Allemaal aarzelingen en twijfels en tenslotte een negatief advies. En ik heb uiteindelijk ook het kabinet meegekregen om niet te gaan. Dat heb ik niet bereikt door mijn politieke antenne, zoals jij schrijft. Daarmee suggereer je opportunisme. De waarheid is dat ik oprecht bezorgd was voor het personeel van de landmacht. Ik heb in mijn periode niks voor mijn rekening willen nemen, waardoor Nederlandse militairen onaanvaardbare risico's zouden lopen. Jouw landmacht is ook mijn landmacht."

Couzy: "Ik moest uit de krant lezen dat het kabinet over enkele dagen zou beslissen over Rwanda en ik wist van niks. Toen ben ik gaan bellen en bleek dat er een positief advies naar jou onderweg was. Daarom heb ik jou gebeld. We hadden een lang telefoongesprek. Jij zei toen niet dat ik me voor niks zorgen maakte."

Ter Beek: "Ik weet dat ik tegen je zei: 'Hans, heb ik je goed verstaan, is dit onaanvaardbaar? Ja, zei jij, en toen heb ik gezegd: dan weet ik genoeg'. Het is zo gegaan. Op dinsdag 17 mei kreeg ik een negatief advies, de volgende dag lees jij in de krant over Rwanda, weer een dag later krijg ik opnieuw een negatief advies, nu van plaatsvervangend chef Defensiestaf Henk van den Breemen die

met jou had gesproken. Daarna belden wij met elkaar. Voordat jij dat deed lagen er al negatieve adviezen."

Couzy: "Waarom heb je me dat tijdens het telefoongesprek dan niet gezegd? Dan had ik ook niet hoeven schermen met aftreden? De volgorde van de gebeurtenissen is in mijn beleving anders. Ik belde jou eerst en daarna stelde Van den Breemen na overleg met mij een negatief advies op."

Ter Beek: "Omdat ik goed kennis wilde nemen van jouw positie en jouw argumenten. Die had ik nodig, omdat ik in het kabinet onder druk zou komen te staan om mee te doen. Dat wist jij ook."

Couzy: "Dan heeft het eerste, positieve advies je niet bereikt. Dat was dan miscommunicatie."

Ter Beek: "Maar niet met de minister. Ik heb nooit een positief advies ontvangen."

Wat moet Nederland nu doen richting Rwanda en Zaire?

Ter Beek: "Als we iets doen, moet de opdracht volstrekt helder zijn, moet het duidelijk een begrensde periode zijn en een eenduidige commandostructuur. De tweede vraag is, of er sprake is van aanvaardbare of onaanvaardbare risico's. Dat moeten de militairen beoordelen. In het geval van Rwanda vonden Couzy en ik beiden dat er sprake was van onaanvaardbare risico's."

Couzy: "Ik ben het met jouw voorwaarden eens, maar daaraan kan op korte termijn niet voldaan worden. Dat betekent dat we niet mee moeten doen of dat we water in de wijn moeten accepteren. Ik zeg nu, net als toen bij Rwanda: niet meedoen."

En Ter Beek? "Ik wil Voorhoeve niet voor de voeten lopen."

■ Srebrenica

Boeiend, zeker in het licht van de latere gebeurtenissen, is het verschil in opvatting hoe in 1993 de weg naar Srebrenica werd geplaveid. Couzy schrijft in zijn boek dat het hem lang duidelijk was dat Nederland naar deze 'veilige enclave'

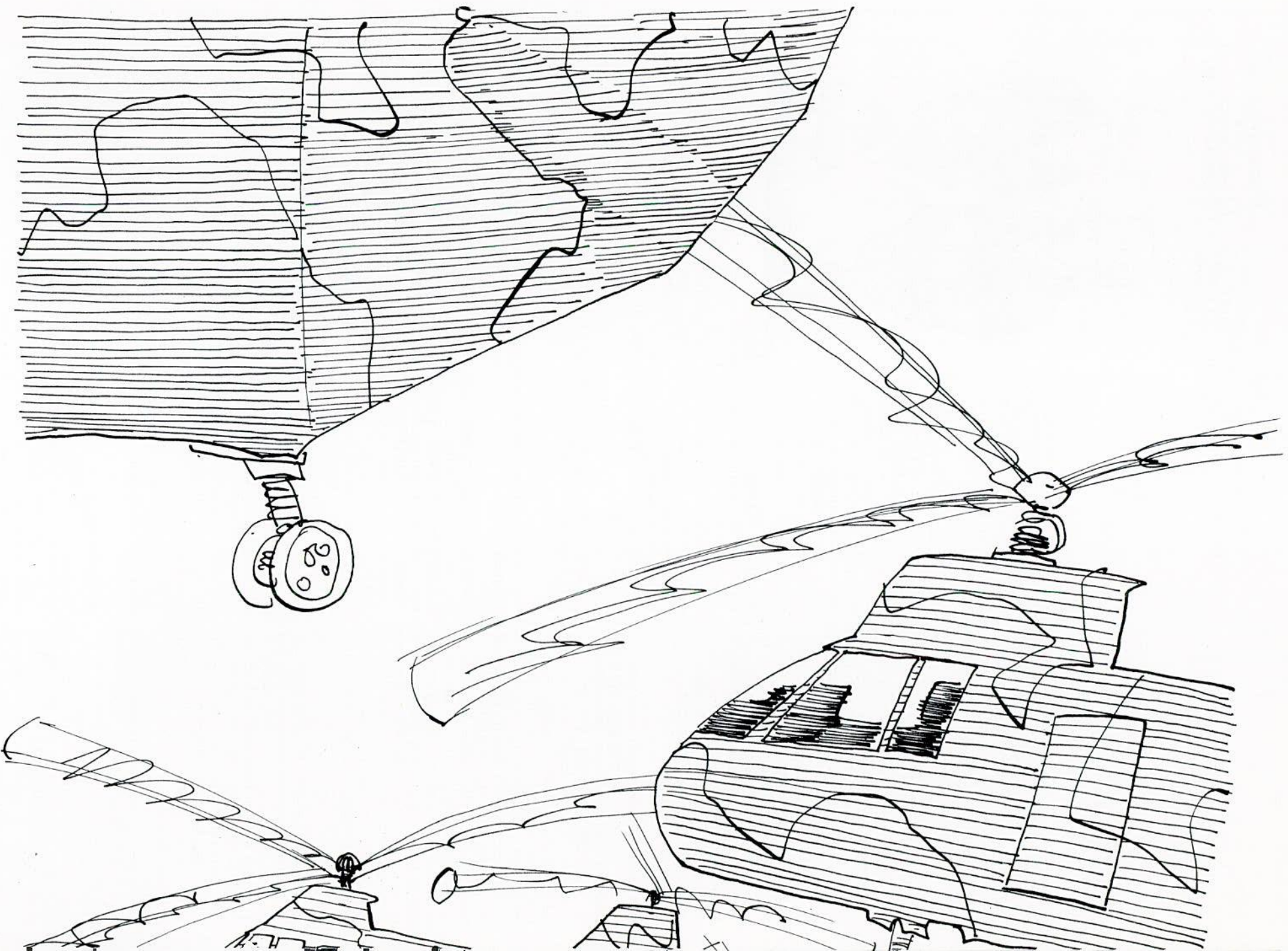

zou gaan en dat hij en chef Defensiestaf Arie van der Vlis tegen waren. Ter Beek stelt dat dat pas in een heel laat stadium werd beslist.

Couzy: "Het was duidelijk dat er een enorme politieke druk was om gevechtstroepen naar Bosnië te sturen. Arie van der Vlis en ik zagen daar niks in, omdat we niet konden werken met de slappe, vage resoluties van de VN. Daar is diverse malen met je over gesproken. Jij vroeg steeds heel expliciet of er persoonlijke risico's voor het personeel aan verbonden waren. Dat was niet de reden waarom we het een mission impossible vonden. De risico's leken aanvaardbaar en dat hebben we je ook gezegd. Ons probleem was dat het een onduidelijke en onuitvoerbare opdracht was, waar we niet aan moesten meedoen. Daarom waren wij tegen."

Ter Beek: "Zoals jij het in je boek weergeeft lijkt het net alsof het meteen al duidelijk was dat we naar Srebrenica of andere safe areas zouden gaan. Daar ging het in mei 1993, toen het begon te spelen, nog helemaal niet over. In de motie Van Traa die toen in de Kamer werd aangenomen, kwam dat woord safe area niet voor. Het ging er toen om dat men een aanvullende, op vredesoperaties gerichte opleiding wilde voor de net gevormde luchtmobiele brigade met de bedoeling die naar ex-Joegoslavië te kunnen uitzenden. Over de taak en de plaats werd helemaal niet gesproken. Wat me wel interesseert is, waarom jij die brigade in juli '93 al een planningsopdracht hebt gegeven voor Joegoslavië. Dat deed je zonder dat ik het wist."

Couzy: "Het verbaast me zeer dat jij

daarvan niks wist, omdat het besproken is met de chef Defensiestaf."

Ter Beek: "Ik kan me nauwelijks voorstellen dat Arie van der Vlis daarvoor opdracht heeft gegeven."

Couzy: "Als wij de kans lopen te worden uitgezonden, willen we een maximale voorbereidingstijd hebben."

Als wij maar denken dat er een kans is op een politiek besluit gaan we aan de slag. We willen klaar zijn, als het politieke besluit valt. Van der Vlis heeft voor die operatie het groene licht gegeven en ik neem dan aan dat hij jou dan informeert."

Ter Beek: "Ik moest het uit de krant lezen en ik was stomverbaasd, omdat er geen enkel politiek signaal was dat we met de luchtmobiele brigade naar Bosnië zouden gaan. Zo ver was het nog lang niet. Er waren heel andere opties voor inzet in Joegoslavië, zoals het zenden van een logistieke eenheid. Pas maanden later is de optie van de luchtmobiele brigade op tafel gekomen. Van der Vlis was daar, ook om andere redenen, tegen, maar bij jou ben ik er nooit goed achter gekomen wat jij er van vond."

Couzy: "Dat verbaast me echt, want ik heb dat duidelijk gezegd. Maar het gaat

er in dit soort gevallen om wanneer het nog zin heeft wat te zeggen. Jij bood begin september 1993 in New York aan de secretaris-generaal van de VN aan om een bataljon van de luchtmobiele brigade naar Joegoslavië te sturen. Dat is dan voor mij een besluit, anders bied je dat niet aan. En ik heb altijd gevonden dat ik alleen tegen kan zijn, als een besluit nog niet is genomen."

Ter Beek: "Zeker, maar in september was nog niet bekend wat de opdracht zou worden. Veilige gebieden waren in de wisselende veiligheidsplannen van de VN eerst van tafel verdwenen. Achteraf bleek dat men er toch mee door was gegaan. Toen hun verzoek voor safe areas kwam weet ik dat we geen van drieën enthousiast waren om daar heen te gaan. Jij schrijft in je boek dat het begin november 1993 voor jou vast stond dat we naar Srebrenica zouden gaan, maar dat was - ik hecht aan feiten - helemaal niet zeker. Er waren nog steeds verschil-

lende opties. Begin november was duidelijk dat het om inzet in één of twee van de zes safe areas zou gaan. Pas weken later werd duidelijk welke lokatie de VN op het oog had."

Couzy: "Wij wisten toch dat we naar Srebrenica zouden gaan? Dat was zo klaar als een klontje. Daar was niet meer over te praten."

Ter Beek: "Waarom heb ik dan eind november jouw plaatsvervangend bevelhebber Ruurd Reitsma naar Bosnië gestuurd om daar duidelijkheid over te krijgen? Pas daaruit kwam rollen dat er van alle opties nog maar één taak overbleef voor Nederland: Zepa en Srebrenica. Hij noemde dat een eervolle opdracht, terwijl jij in je boek zegt dat je tegen was."

Couzy: "Wij gaan toch als militairen niet zeggen dat we het niks vinden, als het besluit er in onze ogen ligt. Je moet je eigen mensen ook motiveren. Op zo'n moment kun je het niet anders dan eervol noemen."

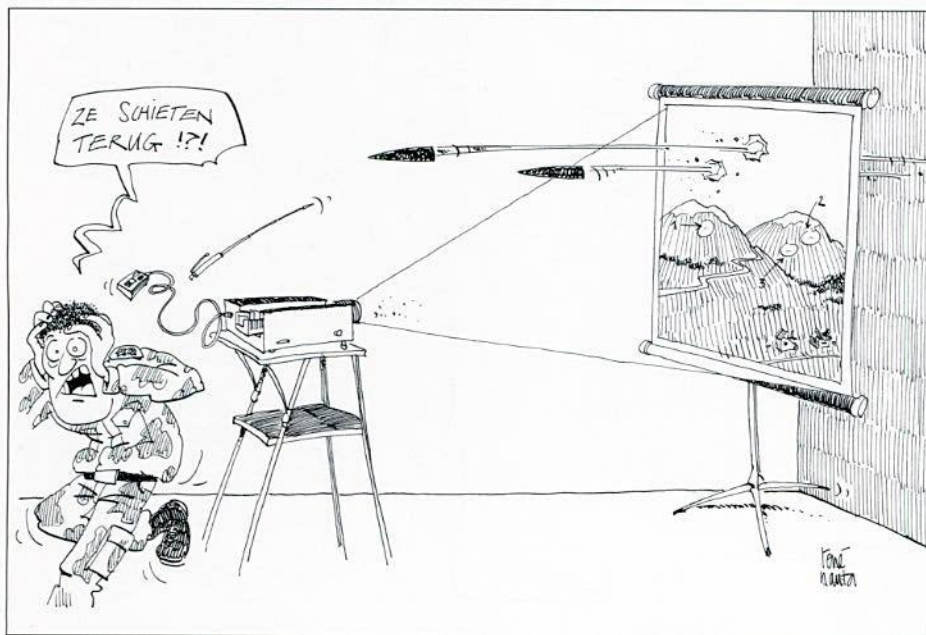
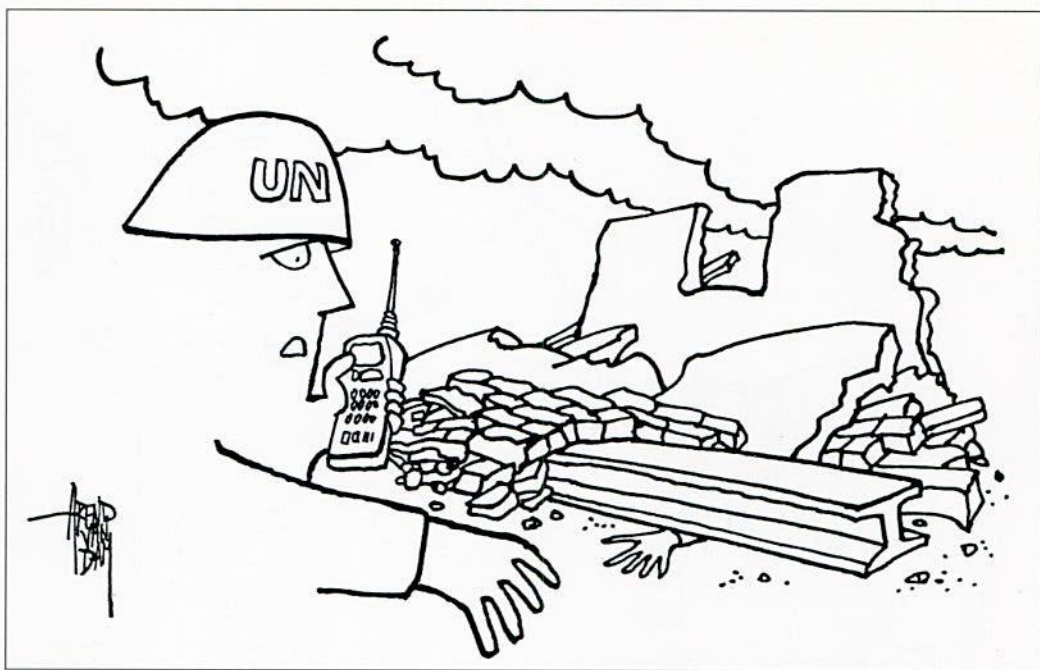
Ter Beek: "Als Srebrenica voor jullie onaanvaardbaar was geweest, hadden jullie een negatief advies moeten uitbrengen."

Couzy: "Nee, want wij hadden al gezegd dat het uit het oogpunt van risico's aanvaardbare opdrachten waren. Het punt was dat het concept van safe areas niet deugde, daar waren we tegen."

Ter Beek: "Tegen de lokatie Srebrenica had de landmacht zich niet verzet?"

Couzy: "Tegen de lokatie niet, nee."

Ter Beek: "Dat vind ik essentieel in de besluitvorming. Jullie hebben steeds gezegd dat de risico's acceptabel waren. Dat is een andere vraag en een andere discussie dan het hele concept van de safe areas. Mijn vraag aan de bevelhebber

en de chef Defensiestaf was: kan ik het voor mijn politieke verantwoording nemen om tot uitzending te besluiten, gezien de risico's voor het personeel? Toen jullie 'ja' antwoordden heb ik dat gedaan. En ik sta daar nog achter."

Ter Beek beschrijft in zijn boek dat het hem nog steeds een raadsel is waarom generaal Mladic met zijn Bosnische Serviërs pas in juli 1995 Srebrenica onder de voet heeft gelopen en niet al twee jaar eerder toen hij er alle kansen voor had. Heeft Couzy een idee?

Couzy: "Achteraf, nu je meer informatie hebt die je toen niet had, kun je zeggen dat het niet zomaar een brainwave is geweest die Mladic in juni en juli 1995 heeft gekregen. Mladic heeft een half jaar de situatie systematisch zo gemanipuleerd dat het op een gegeven moment een fluitje van een cent was Srebrenica onder de voet te lopen. Het was een plan dat al langer bestond, wij hadden het alleen niet in de gaten en de VN ook niet. Als je terugkijkt is het een schaakspel geweest."

Ter Beek: "Dat is interessant wat je nu zegt. Maar mijn vraag blijft: waarom niet in maart 1993, waarom niet bij het eerste of tweede Nederlandse bataljon, waarom pas aan het eind van de periode van derde bataljon van Karremans?"

Couzy: "De krijgskansen voor Mladic waren toen aan het keren. Hij moest steeds meer troepen elders inzetten. Maar tegelijk kon hij ze niet weghalen bij de grenzen van Srebrenica om zich te verweren tegen aanvallen van de moslims. Want die deden regelmatig uitvalen, moordden en plunderden in de Servische dorpen eromheen. Ik denk dat hij op een gegeven moment die troepen niet meer kon missen. Hij moet toen hebben gedacht: 'als ik die enclave opruim, heb ik de troepen weer tot mijn beschikking'."

Ter Beek: "Maar Hans, je bent het toch met me eens dat zo'n militaire analyse nooit heeft plaatsgevonden?"

Couzy: "Ik heb er ook geen bewijs voor. Kijk, de krijgskansen waren aan het keren. Aanvankelijk hadden de Serviërs een overwicht, ze veroverden steeds meer gebied. De moslims zaten in een uitzichtloze positie. Maar die hielden het langer vol dan verwacht en ze kregen ondanks het embargo ook meer steun dan wij verwachtten. En dan moet je de bakens verzetten. Dat zou voor mij het

argument zijn om van die enclaves af te willen."

Ter Beek: "Wat mij in ieder geval gruwelijk ergert is dat de mensen van Dutchbat die eerst als helden zijn binnengehaald, nu ineens door sommigen voor lafbekken worden uitgemaakt. Als ze het zo goed wisten toen het besluit tot uitzending viel, hadden ze toen hun vinger op moeten steken. Maar behalve dan de discussie die wij hebben gehad, heb ik er niemand over gehoord. Niet in de Kamer en niet in het kabinet. Als we achteraf hadden geweten wat er zou gebeuren, hadden we er nooit een bataljon naar toe moeten sturen, maar

ik durf nu nog de besluiten te verdedigen die toen onder die omstandigheden zijn genomen. Ik heb de verantwoording genomen en ben niet afgetreden. Evenmin als Hans Couzy en Arie van der Vlis."

■ Buitenlandse Zaken

Ter Beek velt over het optreden van collega Van den Broek van Buitenlandse Zaken een zeer hard oordeel, maar verpakt dat in fluwelen bewoordingen over hun goede vriendschap. Hoe is beider oordeel over de rol van Buitenlandse Zaken in dit soort aangelegenheden?

Ter Beek: "Van der Broek deed in het begin veel buiten mij en Defensie om. In de aanloop naar de Golfoorlog bood hij Patriots aan, terwijl wij daar niks van wisten. Hans van den Broek was iemand van grote sprongen snel thuis. Voor wat betreft de herstructurering trapte Van den Broek nogal eens op de rem en wat de inzet van militairen betreft op het gaspedaal, terwijl dat bij mij andersom was."

Couzy: "Het is onverantwoord geweest wat Buitenlandse Zaken heeft gedaan. Het accent wordt nu op Van den Broek gelegd, maar het is later niet veel beter geworden. Van Mierlo liet onlangs ook uit Japan weten dat hij positief tegen uitzending naar Zaire stond zonder dat hij wist waar het mandaat over ging. Terecht maakte Voorhoeve een voorbehoud."

Ter Beek: "Onze gezamenlijke ergeris was dat Buitenlandse Zaken er dacht voor de grote politiek te zijn en wij van Defensie voor de bouten en de moeren. Mijn grootste voldoening beleefde ik in dat verband toen Hans van den Broek als Europees commissaris op 1 maart 1996 een beroep deed op de Europese lidstaten om vooral een vrijwilligerskrijgsmacht in het leven te roepen, want dan kon makkelijker vorm en inhoud worden gegeven aan het Europese defensiebeleid. Toen moest ik met een grijs terugdenken aan het najaar van 1992, toen hij zo dwarslag."

Het blijft vreemd dat u bepaalde gebeurtenissen zo anders hebt beleefd?

Couzy: "Het heeft voor mij een tijd geduurd voor ik begreep hoe de politiek werkte. Wij zijn er achter gekomen dat de Landmacht een afwachende organisatie was. Dat was inherent aan de opdracht die tijdens de Koude Oorlog altijd dezelfde was. Wij vonden dat de minister ervoor moest zorgen dat de prijzenpot gevuld bleef. We zijn er achter gekomen dat we uit een ander vaatje moeten tappen. Meer meedenken en kijken wat er in de wereld verandert. Niet wachten tot de politiek iets zegt, maar zelf met voorstellen komen. Wij moeten zorgen voor het goede verhaal. Omgekeerd moet de politiek zich realiseren dat wij het wel moeten uitvoeren. Onuitlegbare, onuitvoerbaar opdrachten kunnen niet."

Ter Beek: "We hebben aan beide kanten van de tafel met hetzelfde probleem zit-

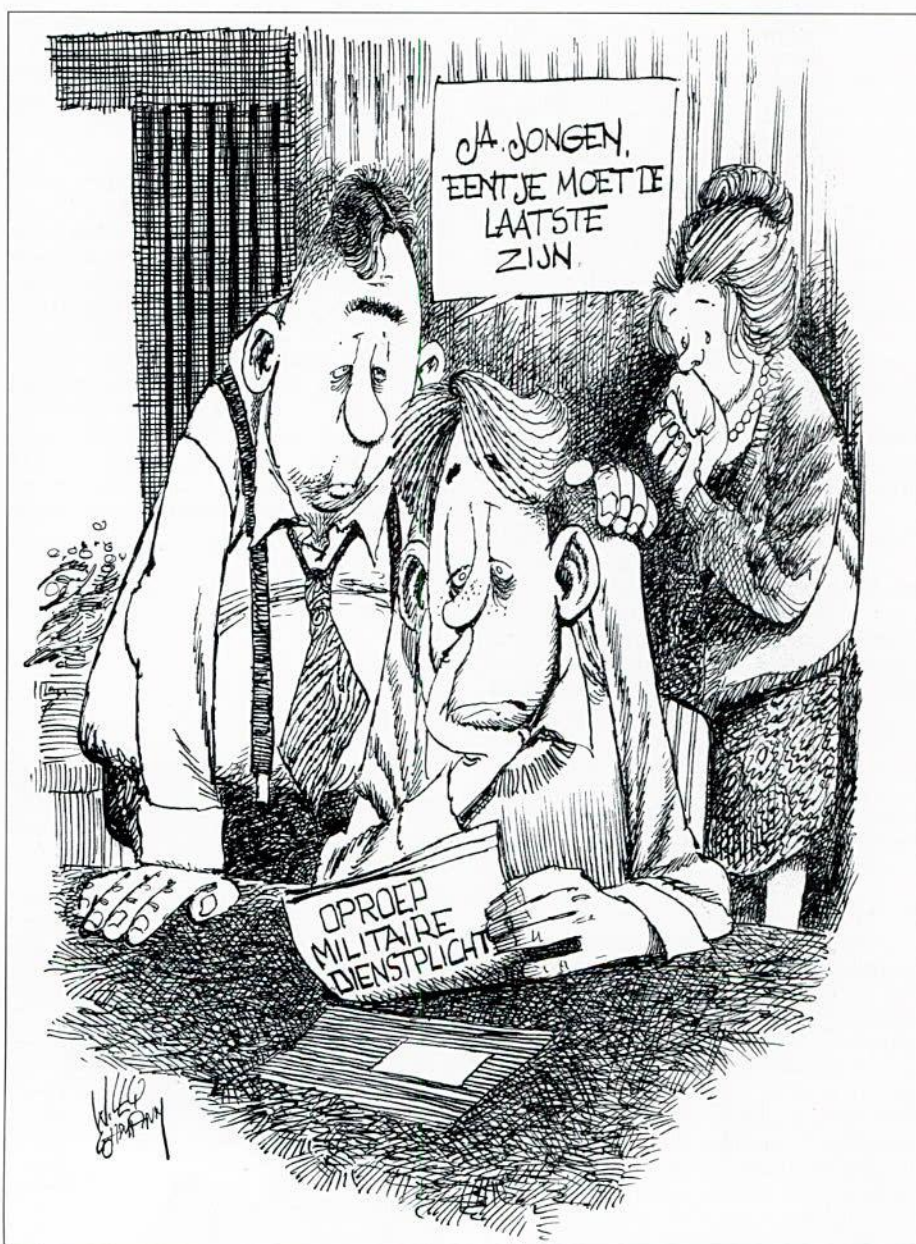
ten worstelen. Het wezen van de landmacht en de politiek is verschillend, maar je hebt elkaar wel nodig."

Couzy: "Een duidelijk verschil is dat voor jou pas een besluit was gevallen, als de Tweede Kamer het had geaccepteerd. Dat is op zich waar. Maar voor mij is het eindstation als mijn minister zijn besluit kenbaar maakt. Toen jij een einde maakte aan de dienstplicht op 1 november 1992 was dat voor mij het eindstation. En toen jij in september 1993 een bataljon aan de secretaris-ge-

neraal van de VN aanbood was dat voor mij een besluit, terwijl jij nog door de politieke besluitvorming heenmoest. Maar ik meng me dan niet meer in de discussie. Als mijn baas zegt dat ik linksaf moet, ga ik linksaf."

Ter Beek peinzend: "Ja, ja, ja, voor jou viel de bijl over de dienstplicht op 1 november, terwijl ik nog een heel traject moest bewandelen. Enfin, dan zijn we het eens."

Rien Robijns

FACES OF DEATH

Man, heb je die band gezien. Weet je wel, die band met al die ongelukken die echt gebeurd zijn. Zoals die student die na een feestje aan zo'n elastiek van een flat afsprong. Elastiek te lang en splashhh.... Gaaf man, enne echt gebeurd.

Nou voor mij hoeft zo iets niet, hoor!

Tuurlijk wel man. Moet je voorstellen, er bestaan lui die drugs smokkelen in baby's. Gruwelijk. Je ziet op die band hoe ze zo'n baby opensnijden. Echt hoor?

Lekker fris. Je hebt het over Faces of death?

Ja, iets Engels of Amerikaans. Echt real man!

Ach...

Wat heb je toch. Dat is wat anders dan die filmpjes van Linda de Mol. Of die nepdingen van Spielberg.

Soms heb je zelf al genoeg van die echte dingen meegemaakt, we zitten hier natuurlijk niet zomaar.

Ach, man waar heb je het nou over. Ben je soms ook zo'n mietje die niet tegen bloed kan?

Stop nou eens dat stomme gelul man. Heb jij ooit gezien dat er van die kloten lui voor je ogen een mortiergranaat tussen spelende kinderen gooien? Ken je dat geluid van zo'n granaat?

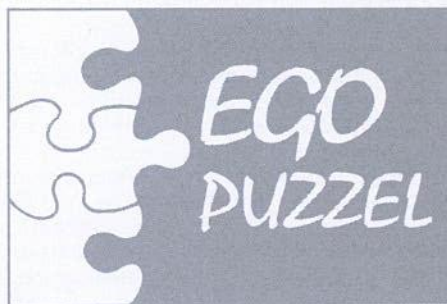
Ken je die stilte, alsof de wereld niet meer bestaat? En heb je ooit dat gegil en gekrijs gehoord wat daarop volgt? Of heb je ooit in de sneeuw in een konvooi gestaan en dat je, als volwassen kerel, je wapen niet mag gebruiken. Dat je als goed geoefend militair toe moet kijken terwijl er van die knulletjes van een jaar of veertien een heel konvooi binnenste buiten keren. En je fotoboek van thuis in de smurrie gooien. Of... ach laat ook maar. Hou asjeblieft je muil over dat soort stompzinige films, de beelden die ik mijn hoofd heb zijn meer dan genoeg.

Ik zou er ook voor zijn als je je mond houdt. Mensen als jij zijn ziek man, door mensen als jij kunnen al die dingen blijven bestaan. Ik heb die stompzinige video's niet nodig. Trouwers, daar is niks echts aan man. Weet jij wat real is? Real

is een baby op moeten lappen die van top tot teen verbrandt omdat hun huis is geraakt door een granaat. Weet je hoe dat ruikt? Weet je hoe het er uitziet als er iemand op een mijn is gelopen, hoe dat stinkt? Nee? Man, dan weet je niet wat er koop is in de wereld. Duizend van die video's kunnen daar niet tegen op. Trouwens als je ooit in zo'n situatie bent geweest hoeft je dat soort video's niet. Dan zet je de TV tijdens de berichten over Ruanda af. Dan zap je naar een andere zender als de mensen elkaar afmaken. Dan zit je op de bank te janken man. Want weet je dan ruik ik het weer, dan hoor ik het weer. Dan ben ik er weer. Dan lig ik weer op het dak van dat hotel in Sarajevo om te observeren en dan zie ik weer die... Ach laat ook maar, kijk jij nou maar naar die filmpjes. Hou je mond er over en duim maar dat de baas je maar nooit naar die gebieden stuurt.

Nou zeg, met jullie kun je ook nergens over praten. Hoe was het trouwens met die mortiergranaat. Net als in de faces of death?

WIKLA

Hier volgt de oplossing van de puzzel uit het december-nummer.

1. generatie	=	geslacht
2. magie	=	toverkunst
3. intern	=	inwonend
4. genre	=	soort
5. douche	=	stortbad
6. neutraal	=	onpartijdig
7. parallel	=	evenwijdig
8. rotatie	=	wenteling

Bij het afscheid van de Maatschappelijke Raad voor de Krijgsmacht

BURGER EN/OF MILITAIR?

Op 11 november 1996 werd tijdens een bijeenkomst in het Defensievoorlichtingscentrum het slotdocument van de Maatschappelijke Raad voor de Krijgsmacht aan Minister Voorhoeve aangeboden. Met de titel van dit document werd het motto, waaronder de raad de afgelopen 15 jaar gewerkt heeft, nog eens onderstreept: Zo civiel als mogelijk.....?

Natuurlijk was, naar goed Nederlands gebruik, de Maatschappelijke Raad voor de Krijgsmacht zo samengesteld dat de leden de maatschappelijke en politieke stromingen van Nederland vertegenwoordigden. Voor slechts weinig adviesraden van de verschillende ministeries zal dat zo relevant geweest zijn als voor deze adviesraad van de Minister van Defensie.

Nederlanders zijn het er, in grote lijnen, over eens dat onze krijgsmacht niet een geïsoleerd onderdeel van de samenleving moet zijn. De regels die daar heersen moeten niet zodanig afwijken van die in de burgersamenleving dat de militair de neiging zou kunnen krijgen die burgersamenleving een lesje te leren. Zij beschikken ook nog eens over de middelen om een zeer hardhandig lesje te leren. En ook al waren velen er van overtuigd dat het langharig tuig op de Dam niet getolereerd moest worden, of de junk-samenscholingen van Perron nul, dat militairen dit zouden moeten opknappen: nou, nee dat vond eigenlijk niemand.

Maar hoe krijg je dat nu voor elkaar, dat niet alleen de burgersamenleving dat vindt maar ook de militairen zelf? Natuurlijk door een goede opleiding van de aankomend militair, waarin aandacht gegeven wordt aan zijn/haar rol in de samenleving, aan het volgen van de democratische besluiten, aan tolerantie en zo meer. Het is dan wel handig als er heel verschillende types binnenkomen, en zo waren we in Nederland toch wel tevreden met de dienstplicht, tot dat dit te oneerlijk werd.

Via de dienstplichtigen werd iedereen in Nederland, van vader en moeder tot klasgenoot en zusje, wel op een of ander moment met de krijgsmacht geconfronteerd. En alsof dat nog niet genoeg was: in de MRK zat de Nederlandse

Vrouwenraad, zaten de vakbonden, de kerken, het Humanistisch Verbond, wetenschappers en de pers. Heel veel mensen werden op die manier betrokken bij het reilen en zeilen van de krijgsmacht, ofwel per ongeluk ofwel vanwege de functie. En iedereen trok zijn eigen vergelijkingen: moeders vonden dat hun zoons afgebluft werden, vaders vonden het een slappe hap vergeleken met hun tijd, leeftijdsgenoten vergeleken de schooltijd of het werk bij de baas met de dienstdienst en zusjes vonden het mis-schien allemaal belachelijk, dat geschreeuw en allemaal hetzelfde pak, maar wel spannend. En de MRK schreef rapporten: maatschappelijke aanvaarding van de krijgsmacht, over de rechtspositie van dienstplichtigen, over de verhouding burger- militair personeel, over homoseksualiteit en krijgsmacht.

Op 11 november waren de meeste aanwezigen wat bedroefd over het opheffen van de MRK. Men was het er over eens dat er veel invloed uitgegaan was van die rapporten, soms niet makkelijk te benoemen maar toch. Personeelsofficiëren, commandanten en hulpverleners vonden er vaak goed onderzocht en beschreven in terug wat zij aanvoelden. Maatschappelijke opvattingen en ontwikkelingen kwamen bij hun binnen via wat de dienstplichtigen bezighield. Dat op de een of andere manier integreren in krijgsmacht, regels en gedrag: hun taak. En de rapporten hebben daar bij geholpen, zonder twijfel.

Minister Voorhoeve hield de begrafenispeech op 11 november. En, zoals wel vaker voorkomt, een lovend verhaal over de gestorvene, en dat is mooi. Maar om te rechtvaardigen waarom de Raad ten

grave gedragen moest worden kwam de minister met een iets te opgewekt verhaal, dat overigens nergens op gebaseerd was, althans niet op recent onderzoek.

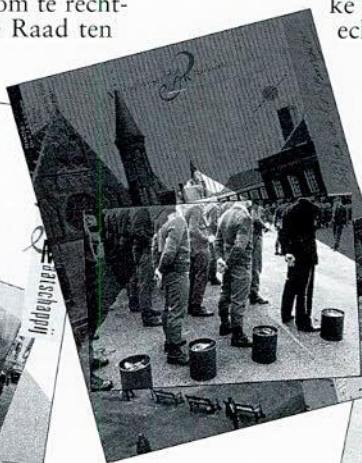
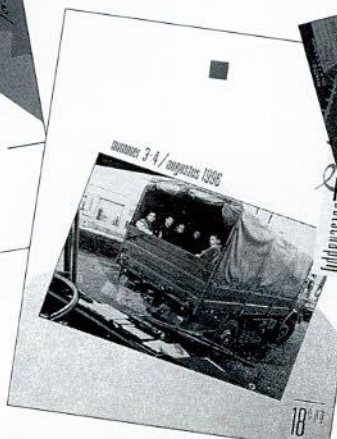
Het gaat namelijk ontzettend goed met onze krijgsmacht, zei de minister, en de maatschappelijke integratie verloopt optimaal. Uit oud onderzoek, uit de tijd van de dienstplicht en voordat alle militairen van elke 24 maanden er 6 in het buitenland gaan verblijven, was gebleken dat de Nederlandse militair naast zijn werk net zo maatschappelijk actief is als de andere burgers en dat zijn politieke keuze niet afwijkt van het gemiddelde. Prachtig immers??

Maar waar is het onderzoek waaruit blijkt dat BBT-ers een doorsnee van de Nederlandse jeugd vormen, ook na een paar jaar werven, waar is het onderzoek waaruit blijkt dat de BOT-er in de oudercommissie van de school van zijn kinderen gaat zitten als hij over een jaar toch weer weg moet? En op welke wijze zullen commandanten de gewone 'burger'-ontwikkelingen leren kennen als niemand het lef heeft om ze op zijn bord te leggen?

Veel minder moeders, vaders en zusjes, laat staan vriendjes en vriendinnetjes zullen met de BBT-er aan het vergelijken slaan, al was het maar omdat er gewoon minder in aantal zijn.

Een gemiste kans voor de minister, hij had de moed moeten hebben om het voortbestaan van juist deze raad te bepleiten. Maar prettig voor universiteiten en onderzoeksbureaus, (en de Stichting Mens en Krijgsmacht?), voor veel geld zullen zij nu onderzoek moeten doen naar de maatschappelijke achtergrond van BBT-ers, de politieke opvattingen van BOT-ers enz. De beoordeling van het resultaat door de Nederlandse vrouwen, vakbondsmensen en vertegenwoordigers van geestelijke stromingen zullen we echter node missen.

Joan Merens

WAAROM SPORTKANAAL EEN FIASCO IS GEWORDEN

Een historische uitspraak werd het zelfs genoemd: "kijken naar het sportkanaal wordt niet duurder dan een patatje per maand". Ze weten in medialand van overdrijven. De uitspraak was van Ruud Hendriks, eerste directeur van Sport 7. Ik eet geen patat, maar ik bestelde wel meteen een decoder. Dat kon je voor je goeie fatsoen weliswaar niet aan kennissen en vrienden vertellen, mocht er naar gevraagd worden, ik had wel wat excuses bij de hand.

Zo kon ik bijvoorbeeld staande houden dat ik Sport 7 uit hoofde van mijn sport-journalistieke bezigheden nodig zou hebben. Misschien zou ik dat patatje zelfs wel van de belasting af kunnen trekken! En mocht die opmerking als maatschappelijk onaanvaardbaar worden gekwalificeerd, dan kon ik altijd nog terugvallen op de studie Chinees die mijn vriendin volgt. Want in dat pluspakket zat zomaar gratis erbij een portie Chinese zendtijd.

Ik zou natuurlijk verzwijgen dat het pakket ook een speciaal porno-kanaal bevatte. Daar deed ik het vanzelfsprekend niet voor. Maar eenmaal in bezit van die decoder moest ik toch maar eens tot na één uur 's-nachts opblijven om de vruchten van mijn patatje volledig te genieten.

Ik raadpleegde de TV Gids van A 2000 (de mayonaise zo te zeggen) en las: Adult Channel: Dish of the Day, gevolgd door Lay Over (een erotisch vliegavontuur), om half drie 's nachts op hun beurt gevolgd door het ongetwijfeld opwindende Miss Wet T-shirt. En dan ging het ook nog door met Girls Affair en om half vijf English Rose, een erotische special.

Dit belooft een zware nacht te worden. Maar ja, je moet er nu eenmaal wat voor over hebben als je een professioneel oordeel wilt aanmeten. Bovendien, al die Engelse titels, dat boezemde (excuses voor de woordspeling) alle vertrouwen

in. Het kon naast een lange ook wel eens een welbestede nacht worden.

Glaasje wijn bij de hand, horizontale positie op de bank: kom maar op, Volwassen Kanaal, probeer mij maar eens op te winden.

Beste lezers, heb nog even geduld, ik zal u precies vertellen wat ik te zien kreeg en exact aangeven waarom Sport 7 een fiasco is geworden. Maar eerst moet ik toch ook nog even mededelen dat het pluspakket prachtige natuurfilms doorstraalde, in de beste EO-traditie, en niet te vergeten ook die heerlijke culinaire

Maar misschien ging ik te veel af op mijn eerste indruk en was het tegenover Ruud Hendriks niet sympathiek om mijn decoder al na vier en een halve minuut afgrijzen op nonactief te stellen. Ik moest met andere woorden een nieuwe steekproef nemen en om mijn onderzoek een wetenschappelijk karakter te geven dwong ik met zachte hand mijn vriendin om dubbelblind mee te kijken.

Dit keer bleef de chronometer stilstaan na drie minuut en twintig Duitse seconden, waarin acht Duitse verpleegsters hun billen ter beschikking stelden aan

één Duitse arts van wie ook slechts zijn billen (en zo'n Amerikaanse staartje op zijn achterhoofd) te zien waren.

Het heeft vijf dagen geduurd voordat mijn vriendin en ik weer enige fysieke aantrekkingskracht tot elkaar voelden.

Ziehier in het kort het débâcle van Sport 7.

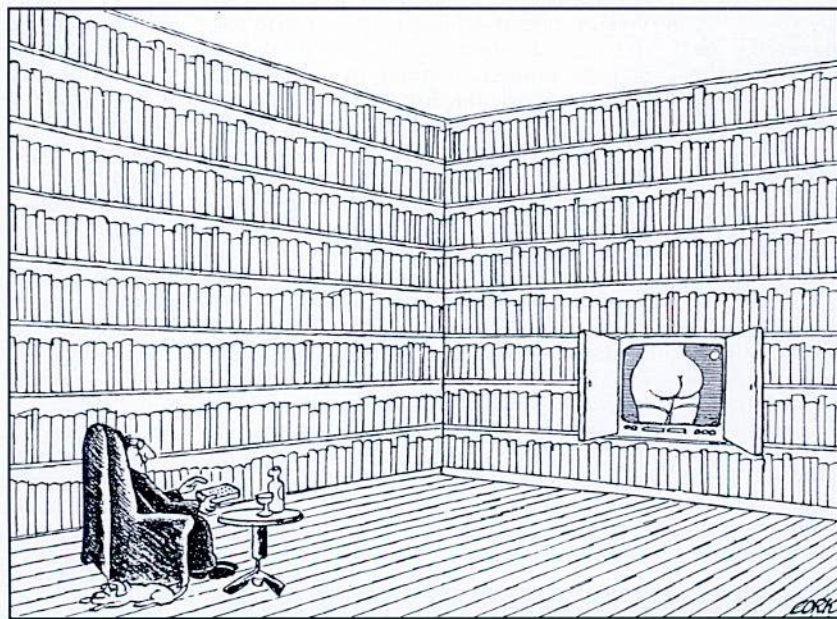
Dat heeft niets te maken met het voetbal in het algemeen of de KNVB in het bijzonder. Niets ook met het glijmiddel Staatsen, of aandeelhoudersvergaderingen, Hendriksen,

Kivitsen en John de Mollen.

Tenzij, ja tenzij die mannen zelf, precies zoals ik, ook een paar maal de proef op de som hebben genomen. Het is niet helemaal uitgesloten dat ook deze mannen alle levenssappen verloren na het aanschouwen van hun eigen pluspakket.

Wat opviel in de hele kwestie rond de opheffing van Sport 7, was vooral dat geen vrouw enige rol van betekenis speelde. Tijdens de vergadering van het sectiebestuur betaald voetbal van de KNVB, die de enige uitending van Sport 7 opleverde die het aanzien volledig waard, ontbrak ook het enige vrouwelijke lid van het sectiebestuur: Sylvia Toth. Het lijkt me voor de toekomst van het voetbal en de soft porno van eminent belang dat mannen de macht overdragen.

Hans van Wissen

magazines uit alle windstreken. Je was meteen geneigd om middernacht, voor het begin van Adult Channel, de keuken in te snellen en een Pizza uit het pluspakket te gaan bakken.

Maar dat kwam er dus even niet van en een paar zoutjes moesten volstaan. Hier kwam de eerste blote borst reeds voorbij! Maar wat nu? Dit was geen Engelse borst, dit was een Duitse borst! Duitse soft porno, dames en heren, ik hoef u verder eigenlijk niet te vertellen, u wist het al: dat is een contradictio in terminis. Tirolse soft porno schijnt heel ernstig te zijn, maar in haar onbeholpenheid nog wel eens lachwekkend. Duitsers evenwel die het met elkaar doen en daarbij ook nog onverstaanbare Duitse dingen zeggen: dat is geen sport meer, dat is zelfs geen patatje meer, dat moet keihard uit de ether worden geweerd.

COURAGE UNDER FIRE:

heldin of hazenhart?

"In tijden van oorlog", zo luidt een gezegde, "is het eerste slachtoffer altijd de waarheid." Een illustratie van die bewering wordt uit de doeken gedaan in de Amerikaanse film *Courage Under Fire*, de eerste grote publieksfilm die zich afspeelt tijdens de Golfoorlog in 1991. De hele wereld zat aan de televisie gekluisterd, CNN beleefde hoogtijdagen en de Amerikaanse strijdkrachten waren voortdurend wereldnieuws. Tegen dit decor speelt zich het drama af.

De film begint met een nachtelijk gevecht in de woestijn van Irak. Luitenant-kolonel Serling leidt zijn tanks tegen de vluchtende Irakezen, maar als gevolg van de duisternis geeft hij op een bepaald moment het bevel te vuren op wat hij aanziet voor een vijandelijk stuk geschut. Later zal blijken dat het een Amerikaanse tank was, en dat verscheidene van zijn eigen mensen als gevolg van zijn vergissing zijn omgekomen. Serling, zelf hevig ontdaan over het gebeurde, wordt op grond van zijn staat van dienst, in bescherming genomen door generaal Hershberg. Gedurende het onderzoek krijgt Serling een andere taak: hij moet de achtergronden van de dood van een vrouwelijke helikopter-piloot natrekken. De generaal wil de vrouw, moeder van een dochtertje, uit publiciteits-overwegingen voordragen

voor een hoge, posthume onderscheiding.

Serling begint gewetensvol aan het karwei, en neemt contact op met drie soldaten die het gevecht waarbij de vrouw is omgekomen, hebben overleefd. Hij ruikt onmiddellijk lont als blijkt dat de verhalen van de drie betrokkenen op essentiële punten sterk van elkaar afwijken. In flash-backs zien we de drie versies geïllustreerd met drie inderdaad sterk uiteenlopende situaties. Duidelijk wordt wel, dat de pilote niet de heldin is geweest die haar superieuren zo graag aan de wereld hadden willen tonen. Maar duidelijk wordt ook, dat de die soldaten eveneens een veel minder fraaie rol in het geheel hebben gespeeld dan ze aanvankelijk wilden doen geloven. Ook het feit dat een vrouw het commando had over een groep mannen, kon een van hen, een echte macho, erg moeilijk verkroppen.

Serling, militair in hart en nieren maar tegelijk een man vol emoties, raakt vol-

komen van zijn stuk door de situatie waar hij mee geconfronteerd wordt. Daarbij blijft het schuldgevoel over zijn eigen foute inschatting aan hem vreten. Al snel grijpt hij naar de fles, helemaal als blijkt dat een vasthoudende journalist van de *Washington Post* lucht heeft gekregen van een en ander. Zijn begrip-pende vrouw kan hem niet meer bereiken, en zelfs zijn kinderen sluit hij tijdelijk buiten.

Wat *Courage Under Fire* tot meer dan een solide oorlogsfilm maakt, is het feit dat elke vorm van holle heroiek ontbreekt. Alle minder fraaie eigenschappen die het fenomeen oorlog in een mens wakker kan roepen, komen hier net zo royaal aan bod als de positieve: angst, twijfel, opportunisme, berekening. De uiteindelijke ontknoping, waarbij de kroongetuige zichzelf zo klem heeft gezet dat hij nog maar één uitweg ziet, is even gruwelijk als onontkoombaar.

Regisseur Edward Zwick heeft de film strak geregisseerd, maar toch voldoende ruimte gecreëerd voor emotionele nuances. De film is weliswaar een zeer Amerikaans getint, bij wijlen nogal martialaandoend epos, maar tegelijk een eerlijk en vooral geloofwaardig stuk dramatiek. Denzel Washington speelt een van zijn mooiste rollen uit zijn carrière, en zou daar best eens een oscar-nominatie voor kunnen krijgen. Meg Ryan als de omgekomen pilote is niet helemaal geloofwaardig, maar dat is meer een gevolg van haar vrolijk-romantische imago dan van haar spel.

Zwick kreeg, na een speciale screening van de film, een brief van ene Paul Bucha, die zelf de 'medal of honor' ontving voor zijn verdiensten tijdens de oorlog in Vietnam, en die voorzitter is van een speciale Medal of Honor-vereniging in Amerika. Hij vertelde in de brief eerlijk dat hij een tamelijk negatieve benadering van deze onderscheiding had verwacht, maar dat de conscientieuze manier waarop de film het begrip 'militaire eer' benadert, hem tot grote erkenning stemde.

Leonore van Opzeeland

Film in 't kort

THE PORTRAIT OF A LADY

De Nieuw-Zeelandse regisseuse Jane Campion werd met slechts twee speelfilms (na een serie bekroonde korte vingeroefeningen) wereldberoemd: 'An Angel At My Table' en 'The Piano'. In beide films schetste ze sterke vrouwenportretten: het eerste naar de werkelijkheid, het tweede fictief. Logisch dat er naar haar nieuwe film, *The Portrait Of A Lady*, dit keer weer naar een roman, reikhalzend werd uitgekeken. Ook in deze productie een sterk vrouwenportret, geschreven door Henry James, geregisseerd door een compromisloze Campion en verrassend overtuigend gespeeld door Nicole Kidman, die tot nu toe meer bekendheid genoot als de

vrouw van Tom Cruise, dan door haar eigen acteerwerk. De Lady uit de titel is een Amerikaanse die zo'n anderhalve eeuw geleden naar Engeland komt. Aanbidders genoeg, maar ze wil zich niet binden omdat ze zich eerst wil ontwikkelen en iets van de wereld wil zien. Die wens lijkt ze te gaan verwezenlijken als ze van een rijk familielid een fortuin erft. In Italië laat ze zich echter al snel inpalmen door een veel oudere man, die al een dochter heeft. Pas veel later ontdekt ze wie haar grote liefde werkelijk is. *The Portrait of a Lady* is precies wat de titel belooft: een genuanceerde studie van een karakter uit de upper class, tegen het decor van haar tijd. Campion lardeert de tamelijk statige en wijldopige film met fascinerende droomfragmenten van haar hoofdpersoon, en zet vooral daarmee toch haar persoonlijke handtekening onder het eindproduct.

SHE'S THE ONE

Edward Burns had slechts één film nodig om een publiek te bereiken dat gretig op zijn volgende geesteskind wacht! De jonge Amerikaan, die voor de realisering van 'The Brothers McMullen' nog allerlei capriolen op financieel gebied moest uithalen, won er wel onmiddellijk de eerste prijs mee op het Sundance Filmfestival van onafhankelijke filmers. Dan kun je bij je volgende film heel wat ruimer ademen, en dat is aan *She's The One* dan ook goed te merken. Ook in deze relatie-komedie speelt Burns een van de hoofdrollen. Gelukkig maar, want behalve een begaafd scenarist en regisseur, is hij een uitermate aantrekkelijke acteur die, zo bleek bij navraag onder mijn collega's, zowel dames als heren weet te bekoren!

In *She's The One* gaat het om twee broers, die totaal van elkaar verschillen: de een is een ambitieuze yup, de andere een beschouwelijk tiep zonder een cent. De yup heeft, al is hij getrouwd, een relatie met een blondine die, zo blijkt later in het verhaal, ooit de grote liefde van zijn dichterlijke broer was... Schitterende dialogen, een superieure bijrol van John Mahoney (uit *Frazier*) als de vader van de mannen, en opnieuw een opmerkelijk aandeel van nieuwkomer Cameron Diaz als de vrouw die tussen de broers in staat, maken *She's The*

One tot alweer een uitermate genietbare productie met meer inzicht en diepgang dan je op het eerste gezicht zou denken.

EXTREME MEASURES

In de Amerikaanse productie *Extreme Measures* wordt een macaber beeld geschetst van de situatie die zou kunnen ontstaan als een oudere arts met weinig tijd en veel ambities zijn zin zou krijgen. Hugh Grant speelt een jonge medicus die op een dag een patiënt binnen krijgt die onbekende symptomen vertoont. De man sterft al snel, maar kan nog juist een naam prevelen. De jeugdige arts trekt het een en ander na, en ontdekt dat de man een thuisloze zwerver was. De naam die hij noemde, blijkt van een lotgenoot, die inmiddels aan dezelfde symptomen lijdt. Uiteindelijk blijkt een gevierde prof (Gene Hackman) experimenten uit te voeren op mensen die door de maatschappij zijn uitgestoten. Hij verdedigt zijn handelwijze met de woorden: een goede arts doet wat hij hoort te doen, maar een echt briljante arts doet wat hij moet doen. Een man met dergelijke ideeën legt aan het slot van de film natuurlijk zelf het loodje. Jammer van het wat commercieel aandoende middenstuk, want als geheel is *Extreme Measures* een interessante thriller.

LvO

OPENBAAR VERVOER

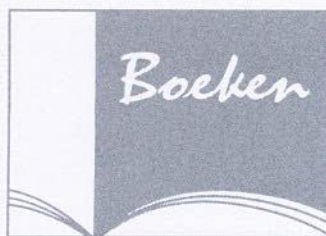
Ook aan haar trekken de velden per venster voorbij,
ik zie de wegen en velden en haar,
weerschijn
in het wisselende panorama van het raam.

Ik schuil achter mijn schaamte,
als haar blik van het voortsnellende panorama,
verveeld in mijn richting zwaait,
zij leest mij,
en kiest de verveling van het snelle venster.

Ik voel mij openbaar.

Gelukkig neemt het volgende station haar mee,
weg
van mijn geheim dat nog dagen
doordendert in mijn zijn.

Misschien neem ik ooit weer de trein.

Prachtig proza

Bijna zeven jaar na het meesterlijke 'Geniale anarchie' (1990; 37 columns uit Curaçaose Courant) verscheen van Boeli van Leeuwen (1922) weer een bundel verhalen. De twaalf verhalen in **De ruïne van een kathedraal** werden geschreven tussen 1960 en 1996, her en der (meest op Curaçao) gepubliceerd en nu voor het eerst in boekvorm gebundeld. Zoals ik al in '88 schreef over van Leeuwens roman 'Het teken van Jona' (net als 'Een vreemdeling op aarde' en 'Schilden van leem' inmiddels verkrijgbaar als Globe-pocket) staat dit prachtige proza borg voor puur leesgenot. Om dat te illustreren benut ik nu - liever dan meer over de auteur en zijn werk te zeggen - de ruimte voor twee korte citaten van de eerste en de laatste pagina van deze aan levenswijsheid, poëzie en humor weer zo rijke verhalen-bundel.

Enkele weken terug nog zat ik in een bootje te vissen tussen de armen van de baai van Santa Cruz. Boven mijn hoofd wervelde en wentelde de geweldige Caribische hemel en onder de zolen van mijn blote voeten voelde ik het slinken en zwellen van de zee. Op de voorplecht zat, met gekruiste benen, mijn vriend Joans: een lange gotische neger met de ziel van een heilige en de capabele handen van een chirurg.

Ai, Evita, het is waar: wij wonen hier in een wankel huis. De vloer ruikt naar stront. Onze bure

zijn syfilitische Indianen met oedeembuiken boven spillebenen. Aan de horizon staan de boortorens van de koninklijke Shell piramidaal op wacht. Ons bestaan is marginaal; maar sterft een mens in een hangmat anders dan tussen zijden lakens?

Van zulke passages wemelt het in dit werk. Voor mij zou Boeli van Leeuwen - indien hij in het Engels of Spaans schreef - allang in de eredisie van de wereldliteratuur spelen. En als de schrijver zichzelf, in het verhaal Beelden van Aruba, als mens plaatst op een weegschaal tussen hemel en aarde, denk ik: hopelijk krijgen we nog veel van hem te lezen voor die weegschaal definitief doorslaat.

Boeli van Leeuwen: De ruïne van een kathedraal. In de Knipscheer, Amsterdam 1996. 160 blz. f 29,50.(FS)

Loslaten

Evelines moeder is overleden aan kanker. Eveline kijkt terug naar hoe dat hele proces is gegaan. Haar moeder, die al vrij snel zeker wist dat ze niet meer te genezen was (ze was arts), wil zelf het moment bepalen waarop ze zal sterven.

En, dat gebeurt dan ook. Het boek beschrijft de periode vanaf het moment dat de moeder de mededeling krijgt dat ze ziek is. Eveline

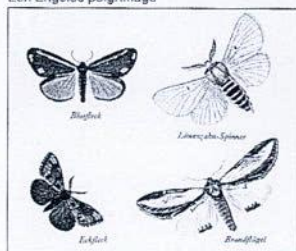
en Peter (haar broer) zijn nauw betrokken bij haar ziekte en later ook bij haar sterven. In de maanden dat de moeder ziek is, krijgt Eveline steeds meer zicht op niet alleen haar eigen relatie met haar moeder, maar ook op hoe haar moeder in het leven stond. Als lezer krijg je een blik in het leven van Eveline, en de steun die zij van haar vrienden krijgt. Het boek is makkelijk geschreven. Dat is aan de ene kant erg prettig, omdat het lekker leest. Aan de andere kant mis je ook een bepaalde diepgang, het leest net iets te vlot. **Eveline Grabau: Loslaten.** AMBO, Baarn 1996. 118 blz. f 24,90.(IB)

Voettocht door de tijd

In augustus 1992 maakte de Zuidduitse auteur W.G. Sebald (Wertach 1944; sinds 1970 hoogleraar germanistiek aan de Universiteit van Norwich) een tiendaagse voettocht door het dunbevolkte graafschap Suffolk aan de Engelse oostkust. Zijn ervaringen, gesprekken met diver-

W.G. Sebald
De ringen van Saturnus

Een Engelse pelgrimage

Van Gennep Amsterdam

se mensen en alom aangetroffen sporen van vergane glorie roepen, veelal sombere, herinneringen op aan vroegere gebeurtenissen elders in de wereld. Na gedetailleerde historische en literaire documentatie te hebben verzameld, werkt hij zijn aantekeningen in enkele jaren weekendarbeid uit tot een schitterend 'literair verhalenboek'. **De ringen van Saturnus - Een Engelse pelgrimage** is Sebalds derde boek in die onvergelykelijke stijl, waarin feiten en fictie, (auto)biografische gegevens en geschiedschrijving worden vermengd op een unieke manier. Hij deed dit eerder in zijn, hier enthousiast besproken, 'Melancholische dwaalwegen' (1990) en 'De emigrés' (1993). En ook nu zijn er weer de nogal 'komische bewijsstukken', meer dan 70 door de auteur bijgeleverde illustraties. Een kleine greep uit de tientallen onderwerpen, die de wandelende man, associërend, uit de schaduwen van de geschiedenis in de schijnwerper zet: van het verval van het vissersstadje Lowestoft naar de haringvisserij van de Noordzee; van de oorsprong en uitbreiding van de Chinese zijdetelt naar de, meer dan twintig miljoen slachtoffers eisende, Taiping-opstand in 19e-eeuws China; van de slavernij in Belgisch Kongo naar de Ierse kwestie, van het verlaten geheimere researchinstituut voor chemische en biologische oorlogsvoering bij Orford naar de boer die al ruim twintig jaar aan een model van de tempel van Jeruzalem werkt. Ook Nederland komt aan bod: van Rembrandts Anatomische les tot het Scheveningse Kurhaus, van Mauritshuis tot Vondelpark, van de ligging van Schiphol tot de landbouwuniversiteit van Wageningen. En voor literatuur-liefhebbers zijn er nog tal van wetenswaardige extra's, want Thomas Browne, Chateaubriand, Swinburne en Joseph Conrad begeleiden de pelgrim

op zijn tocht. En heel bijzonder en fascinerend boek!
W.G. Sebald: De ringen van Saturnus. Vert. Ria van Hengel. Van Gennep, Amsterdam 1996. 296 blz. geïll. f 44,90.(FS)

Judith Herzberg

Op de achterkant van het boekje **Brief aan wie niet hier is** wordt Judith Herzberg onze grootste dichteres en toneelschrijfster genoemd. Of dat nu waar is zou ik niet weten; wel heeft zij inmiddels zoveel geschreven en dan ook zulke verschillende dingen als gedichten, toneelstukken en boeken, dat elke nieuwe publicatie door mij met nieuwsgierigheid tegemoet gezien wordt. Haar dichtbundels zijn nog steeds buitengewoon leesbaar voor alle leeftijden en haar werk voor toneel geïnspireerd en betrokken.

Brieven aan wie niet hier is is het dagboek van Judith Herzberg van de periode november 88-augustus 96, afwisselend in Jeruzalem en Amsterdam geschreven, maar meer in Jeruzalem. De Golfoorlog en de nog steeds op-laaierende vijandelijkheden aan de grens van Israël worden overal anders beleefd. Ver weg in Nederland was er tijdens het vallen van de scuds sprake van groot medeleven, terwijl in Israël de schrik er natuurlijk in zat, maar de mensen door gaan met hun dagelijks leven, zij het met een paar nieuwe aspecten. Wonderlijk om te lezen. Judith Herzberg leeft in Israël een dagelijks leven, met boodschappen en vrienden. Ze schrijft niet als een journalist maar als een inwoonster, die toevallig een dagboek schrijft.

Een ontmoeting met de bakker staat naast een demonstratie van de 'duiven' in Israël, opvattingen van de taxi-chauffeur en de groenteboer worden met dezelfde toewijding beschreven als toespraken van ministers.

Pijnlijk en helaas nog steeds actueel is haar beschrijving van de verandering in sfeer na de laatste verkiezingen en het geweld dat daarop volgde. Langzaam aan verschuift een verwachting dat er eens vrede zal komen naar een vermoeden van geweld zonder uitzicht op een einde.

Judith Herzberg: Brief aan wie niet hier is. Tussen Jeruzalem en Amsterdam. Van Gennep, Amsterdam 1996. 176 blz. f 34,90.(JM)

Geheimen en gedichten

'Geheimen is een alledaags woord...' luidt de beginregel van een gedicht van de veelbesproken Amerikaanse dichteres Emily Dickinson (1830-1886). Het woord is toepasbaar op vele van haar 1776 teruggevonden gedichten. Maar ook op tal van feiten en veronderstellingen over haar leven, zoals de onbespreekbare nierziekte waaraan ze leed,

haar verborgen en verborgen liefdesrelatie met de getrouwde dominee Wadsworth, de abortus of miskraam en het begraven van de onvol-

dragen vrucht en het huwelijksaanzoek van de oudere weduwnaar rechter Otis Lord die ze gepassioneerde brieven schreef. En dan is daar nog de - omstreden - zelfmoordtheorie van John Walsh in zijn boek 'This Brief Tragedy' (1991) over het leven van Dickinson, waarbij deze zich baseert op een reeks aangrijpende gebeurtenissen in haar leven en op haar laatste gedichten. Het is dan ook niet verwonderlijk dat direct na de dood van de dichteres alle correspondentie door haar zuster is vernietigd. Evenmin dat Dickinson altijd twijfelde over publicatie van haar poëzie.

Deze gegevens ontleen ik aan het uitvoerige nawoord dat Louise van Santen schreef bij de eind '96 verschenen bundel **Geheimen**, intussen al weer haar vijfde Dickinson-vertaling bij De Prom. In het decembernummer van '95 vroeg EGO nog met een volle pagina aandacht voor de tweetalige prachtbundel 'Liefdesgedichten' (130 blz. f14,95). Het opnieuw tweetalige **Geheimen** bevat drie afdelingen: Gedichten (50), Citaten (33) en Eerste regels (99). Wegens de geringe ruimte hier alleen enkele voorbeelden uit die laatste afdeling en zonder de Engelse tekst: *Elke seconde is de laatste. Een gewond hert springt het hoogst.*

De ziel moet altijd op een kier staan.

De toetssteen van liefde is dood. De Dichters steken slechts lampen aan.

Emily Dickinson: **Geheimen**. Vert. Louise van Santen. De Prom, Baarn 1996. 160 blz. f 14,95. (FS)

De adelaar

Ismail Kadare is volgens Adriaan van Dis "de mooiste

schrijver van Europa". In elk geval is hij de bekendste schrijver van Albanië. Eerder gezegd is hij misschien wel de enige bekende schrijver uit dat nog maar een paar jaar geleden vrijwel ontoegankelijke land.

Al voordat hij Albanië verliet was zijn aanzien in eigen land en daarbuiten groot genoeg om hem een zekere mate van bescherming tegen het toenmalige regime te bieden. De meeste van zijn boeken hebben zijdelings of indirect met de toestand in zijn land te maken. De kleine roman **De adelaar** (die overigens pas in 1995 verscheen, nadat tenslotte ook in Albanië het communistische bewind ten val gekomen was) verwijst er rechtstreeks naar. Toch is het niet in de eerste plaats een politieke roman. De politiek, die een hele samenleving kan verloederen en individuen in ongenade kan doen vallen, schept wel het kader voor het verhaal maar is tenslotte niet de hoofdzaak. Dat is eerder de droom van iemand die zich aan zijn lot wil onttrekken.

Zo kort samengevat klinkt het plechtiger dan Kadare het bedoeld zal hebben. Zijn buitengewoon heldere en lichtvoetige stijl is ook allerm minst plechtig, maar het gaat in dit boek wel degelijk om iets van meer algemeen menselijk belang dan om een zonderlinge incidentele gebeurtenis. Max, om onduidelijke redenen in ongenade gevallen, tracht aan zijn afgelegen verbanningsoord te ontkomen. Zijn lotgenoten verzekeren hem dat zo iets onmogelijk is, maar Max denkt aan het oude verhaal van de arend, die je kan helpen ontsnappen, al zul je er een prijs voor moeten betalen.

Wat de leeuw is voor Nederland, is de arend of adelaar voor Albanië - machtigste der dieren respectievelijk van de vogels, figuur in legenden en sprookjes, en symbool van de staat. De worsteling van Max met de arend is dus ook de strijd van het onderdrukte individu tegen de onderdrukkende staat.

De adelaar is een voortreffelijk geschreven roman, waarin een

betrekkelijk 'zwaar' thema als het ware moeiteloos verbonden wordt met een simpele liefdesgeschiedenis en een boeiende tekening van de zonderlinge, maar daarom niet minder gruwelijke dictatuur die Albanië tot voor kort was.

Ismail Kadare: **De adelaar**.

Vertaald door Roel Schuyt. Van Gennep, Amsterdam 1996. 80 blz. f 24,90.(CS)

Niet gek en niet gelukkig

Liane voelt zich eigenlijk al een tijd niet zo prettig. Ze werkt wel, maar echt goed in haar vel zit ze niet.

Dan ontmoet ze Marleen. In het contact met de spontane Marleen ervaart Liane extra, dat ze zelf wat "mist". Een soort gemak van met de dingen omgaan. Marleen raadt haar een therapeut aan. Pas, wanneer het voor Liane (bijna) te laat is, maakt ze een afspraak met de therapeut.

Langzaam, stukje voor stukje, krijgt Liane vat op haar leven. Ze ontdekt wat er allemaal gebeurd moet zijn, en hoe dat haar bepaald heeft. Maar, ze komt er ook achter, dat je je niet door je verleden hoeft te laten leven. In therapie leert ze om te kiezen wat ze wel en wat ze niet in haar leven verder mee wil nemen van haar verleden. Aan het eind van het verhaal heeft ze haar leven op de rails. Alle onrust is verdwenen, of het moet de onrust van het (eindelijk) verliefd worden zijn. Niet gek en niet gelukkig. Weer een boek over persoonlijke groei en de betekenis van een therapeut, dacht ik, toen ik het voor het eerst in handen kreeg. En, daar gaat het boek ook over. Wat het nu zo prettig om te lezen maakt, is niet alleen de stijl van schrijven. Maar ook de manier waarop bijvoorbeeld helder wordt, wat een therapeut doet, en wat Liane zelf doet.

Odiel Reef

Niet gek en niet gelukkig

Ambo

Het is tegelijkertijd ook een hoopvol boek. Waarin steeds meer helder wordt, dat je weliswaar een heel verleden hebt (wat mee kan spelen), maar dat je (wanneer je je dat verleden bewust bent en het een plek hebt gegeven), zelf een groot deel van de toekomst in kunt vullen.

Odiel Reef: **Niet gek en niet gelukkig**. AMBO, Baarn 1996. 118 blz. f 34,90.(IB)

Je broer en ik.

De hoofdpersoon (een fotografe) gaat samen met een journalist naar Zuid-Afrika. Het is de eerste keer dat zij samenwerken. Hoewel ze er allebei tegenop zien, blijkt het goed te gaan. Terwijl ze aan het werk zijn wordt de fotografe zich steeds meer bewust van hoe ze zelf leeft. Hoe haar relatie eruit ziet,

wat ze wil. De journalist en de fotografe, ze worden verliefd. Omdat de journalist getrouwd is, en voor zijn vrouw kiest, kunnen ze niet zo vaak

samen zijn. Ook de fotografe heeft nog een relatie. Ze beëindigt deze relatie en vertrekt terug naar Zuid-Afrika voor twee jaar. In de laatste dagen voor haar vertrek, schrijft ze een terugblik: **Je broer en ik**.

Haar journalist heeft ze daarmee in twee "stukjes" opgedeeld. Het ene stukje is de getrouwde man, die gek is op zijn kinderen en zijn vrouw, en voor haar onbereikbaar. Het andere stukje is de man die een gedicht voor haar zal schrijven, die kwetsbaar is, haar minnaar. En, die ze zo erg mist, dat ze om verder kunnen, weer terug gaat naar Zuid-Afrika. Nu alleen, en voor een langere periode.

Een aardig geschreven boek, dat niet de diepte waarmaakt, die op de achterflap wordt gesuggereerd, maar dat zeker de moeite van het lezen waard is.

Anja Meulenbelt: **Mijn broer en ik**. Van Gennep, Amsterdam 1996. 128 blz. f 34,90.(IB)

Persoonlijke verhalen

Ik vermoed dat het komt door dat ik een zoon heb die op de filmacademie zit en filmscripts aan het schrijven is. Mijn boekenkast getuigt ervan dat ik jarenlang boeken verzameld en ook gelezen heb, veel belletrie, biografieën, kunstboeken, reisbeschrijvingen. En nu ineens is er een ommekeer gekomen, ik

lees geen boeken meer, ik verzin ze. Dat wil zeggen ik verzin een plot. En die plot vul ik op met mensen die ik eens heb ontmoet (...) ik schep niet, ik ben op mijn manier een couturier, ik kleed een stuk of wat etalagepoppen aan die dan op bedrieglijke wijze even tot leven komen.

Zo begint Hugo Pos het verhaal Net als Pirandello, één van de dertien in zijn nieuwste bundel **Voorbij Confucius**. Het is al weer zijn tiende boek bij In de Knipscheer sinds hij daar in 1985 op 71-jarige leeftijd debuteerde met de veelgeprezen verhalenbundel 'Het doosje van Toeti'. Hugo Pos (Paramaribo, 1913) kreeg voor zijn al even goed ontvangen vorige boek, de autobiografie 'In Triplo', de E. du Perronprijs 1995. Het werd besproken in EGO van april vorig jaar. Steeds meer is aan de verhalen van deze oude/jonge auteur en vroegere rechter het plezier af te lezen dat hij beleeft aan het

schrijven ervan: het verzinnen van een plot, het 'aankleden' van de personages, het spel met fictie en werkelijkheid, de verwerking van zijn brede kennis van kunst en literatuur (zie voorgaand citaat), de onthulling of juist verhulling van autobiografische gegevens (daarbij af en toe voor mijn gevoel bedrieglijk balanceerend op de grenzen van bescheidenheid en ijdelheid) en het overdenken van te volgen literaire werkwijzen. Soms dreigt ook een overdaad aan explicitering van laatstgenoemde elementen waardoor de lezer - althans deze lezer - teveel van het eigenlijke verhaal wordt afgeleid. Sommige van deze 'persoonlijke verhalen' deden me denken aan die van de bewonderde Belcampo door de keuze van de plot en de wijze waarop de lezer met humor op het verkeerde been wordt gezet. **Hugo Pos: Voorbij Confucius. In de Knipscheer, Amsterdam 1996. 200 blz. f 34,50.(FS)**

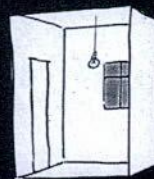
Nachtdienst

Er zijn maar weinig mensen die met alleen maar plezier terugdenken aan hun jeugd; hoevelen hebben niet iets af te rekenen, met hun ouders, een broer of zuster of de school, waar men

als kind diep ongelukkig was. Al is de jeugd vaal heel bepalend voor het latere leven, de geleden ellende hoeft niet tot het einde toe z'n onaangename invloed uit te blijven oefenen. De één wordt een keer goed kwaad, de ander gaat alles anders doen in zijn of haar leven, een derde gaat in therapie. En weer anderen hebben de gave het zo op te schrijven dat zij zelf met hun jeugd afrekenen en anderen daarmee iets moois in handen geven. Boeken van Wolkers, Reve en Oek de Jong: nare en prettige, soms hevig saai herinneringen. Je leest het niet zozeer om iets van jezelf te herkennen, maar omdat het boeit en om echte mensen gaat. Datzelfde kun je zeggen van de novelle **Nachtdienst** van de Oostenrijkse Melitta Breznik: de omgeving waarin haar ouders elkaar ontmoetten en de stad van haar jeugd zijn voor ons ver weg: het midden-Europa waar de sporen van de oorlog nog lang merkbaar waren. In **Nachtdienst** neemt Melitta Breznik afscheid van haar jeugd en doet dat heel nadrukkelijk vanuit het heden. Haar werk als arts brengt haar naar de stad waar haar vader bezig is dood te gaan. In maar enkele pagina's ontvouwt zich een verleden met

Nachtdienst

novelle

veel ellende maar ook liefde en een heden waarvan je slechts kunt hopen dat het beter zal worden. Zo werkt je eigen geest ook: prettig en afschuwelijk uit het verleden wisselt af met waar je nu mee bezig bent. Associaties buitelen over elkaar heen en je weet soms niet wat nu je stemming heeft bepaald. **Nachtdienst** is een prachtig boekje, een liefdevol cadeautje als je iemand goed genoeg kent om iets minder vrolijks te geven. **Melitta Breznik: Nachtdienst. Ambo, Baarn 1996. 120 blz. f 29,90.(JM)**

Immy Beijer,
Joan Merens,
Cornelis Schepel,
Frank Spoelstra.

Raadslieden – waar en wie

Bureau	Naam	Telefoon bureau	MDTN	Telefoon privé
	L.J.H. (Lex) Beekers			038-4212656
Oirschot	I.L. (Immy) Beijer	040-2627909/2627913	* 06 - 549 - 7913	073-6445711
Schaarsbergen	J. (Jacques) van den Blink	026-3532781/2774	* 06 - 564 - 2774	0575-530937
	K. (Klazien) van Brandwijk-Wiltjer			via bureau HkRM
Den Helder	C.C. (Tineke) Dekker-Hundling	0223-652089	* 06 - 209 - 52089	0299-403525
Steenwijk	A.B. (Adri) van Deurzen	0521-348750	* 06 - 532 - 2643	0522-262273
Curaçao	M. J. (Marias) van Dorp	00-5999637136		00-5999658948
Den Helder	J. (Joop) Flokstra	0223-656820	* 06 - 209 - 56820	072-5641080
Den Helder	R. P. (Rob) Geene	0223-652089	* 06 - 209 - 52089	0223-644487
Utrecht (Kmar)	J.J. (Jaap) Geuze	030-2365234	* 06 - 557 - 5234	030-2343235
Assen	W.A. (Bart) Hetebrij	0592-358573	* 06 - 541 - 8573	0516-513579
Driehuis-				
Den Helder	C. (Carine) van Hinte	0255-561222	* 06 - 219 - 204	0172-213248
Doorn	A.H.T. (Ad) Hornis	0343-471210	* 06 - 202 - 764	030-2937808
Oirschot	K. (Karen) Joachim	040-2627316	* 06 - 549 - 7316	020-4904824
De Peel	F.G. (Frits) van de Kolk	0493-598872	* 06 - 509 - 8872	045-5212183
Ermelo	J.M. (Joost) van Langen	0341-477809/810	* 06 - 533 - 7810	0317-410205
Seedorf	B.J.T. (Ben) van der Linden	004942817510, tst. 2285/2286	* 06 - 594 - 2285	00-49476173578
Ermelo	B.M. (Beernoud) Moojen	0341-477809/810	* 06 - 533 - 7810	035-6234907
Rheindahlen	J.G.J. (Jan) Nauts	00-4924344572		00-49-24345995
	V.J.B.M. (Vincent) Peeters			030-2369593
Amersfoort	K.S. (Kees) Roza	033-4607051/4607698	* 06 - 500 - 7051	020-6323785
	P. (Peter) Samwel			043-4073044
Schaarsbergen	G. (Gerard) Snels	026-3533377 of 3532774	* 06 - 564 - 2774	024-3229069
	M. (Marijke) van der Stigchel-Wijngaard			0318-591675
Seedorf	J.W.F. (Jan) Sulman	00-4942817510, tst 2285	* 06 - 594 - 2285	00-4942818445
Leeuwarden	G.J. (Gerrit) Vlietstra	058-2346826	* 06 - 519 - 6826	0511-472385
Rotterdam	M.C. (Mart) Vogels	010-4539341/281	* 06 - 213 - 341/281	033-4952099
Hoofdkrijgsmacht- raadsman	J. P. (Joost) de Vries	030-6914436		026-3519188
Plv. Hoofdkrijgsmacht- raadsman	J.J. (Joan) Merens	030-6914436 of 6920906		026-3629745
Coornherthuis (raadsman)	J. (Jan) den Boer	030-6914060		0321-318934
(raadsvrouw)	I.P. (Irma) Ouwehand-Jacobs	030-6914060		033-4557722
(raadsvrouw)	J. P. (Joke) van Straaten	030-6914060		010-4362192

...EN WIJ MAAR KLACHTEN
ONTVANGEN OVER DE
VERVUILING VAN
KAZERNETERREINEN.

WILLEM
ELPHINSTONE